

Fürdőélet a 19. századi Gömörben, 7.

Minden út Rozsnyóba vezet

ÉVA KERÉNYI
Life in the Spa Resorts of Gömör in the 19th Century 7. All the
Roads Lead to Rozsnyó

615.838(437.6)(091)
711.455:615.838(437.6)(091)

Keywords: Gömör–ishont, Gemer–alý Hont, Rozsnyó, Rožňava, spas, balneology.

A Bánréve–Dobsina-vasútvonal mentén fekvő vadregényes tájolású fürdő Rozsnyó püspöki székvárostól mintegy 15 percnyi sétára, 2 km távolságra feküdt, fenyves és lomb-erdő között elterülve, a zord északi és északnyugati szelektől védve. Tán nem a véletlen műve, hogy a balneológiai szakirodalomban több szerzőt is megihletett e páratlan, vasbányákkal körülvett természeti környezet szépsége. Egy 1903-ban megjelenő reklámhirdetés romantikus vonalakban így jellemezte a fürdőt: „Gömörvármegyének legszebb, legregényesebb vidékén a Sajó-völgynek legszebb pontján fekvő Rozsnyó várostól észak-keletre, a Pozsáló hegység aljában huzódó Csucsomi-völgyben fekszik. A fürdő megyei természetű szépségek és érdekességek turisztikai központja. Lombos és fenyves erdőségtől övezve, csobogó csermelyekkel, pompásvízű forrásokkal gazdagítva, ózondús, pormentes levegővel, kellemes és nagykiterjedésű sétautakkal bír.”¹ Vérképző klímájának köszönhetően erdei és hegyi klimatikus gyógyhelyként egyaránt közkedvelt célpontnak számított a helyi polgárság körében.

A püspöki uradalmi forrás és a Markó-kút

A rozsnyói forrásokról a 18. század utolsó harmadában jelentek meg az első gömöri feljegyzések.² Az országos propagandában tapasztalható viszonylagos perifériára való helyezése ellenére a Csucsomi-völgyben több vasszulfátos forrás is fakadt, melyek közül egyik fürdésre, a másik ivásra volt alkalmas, némelyik azonban a vasércbányászat folytatása során elapadt. (Hohlfeld 1898, 138 p.) A Szöllőmál hegy oldalában faka-

¹ Gömör és Kishont vármegyei naptár az 1903. évre.

² Keszler Antal kéziratban maradt műve, mely a *Scrutinium Physico-Medicum Principiorum Virtutum in Aquis Mineralibus Inclyti Comitatus Gömöriensis* címet viseli, 1769. szeptember 13-án látott napvilágot Rozsnyón, az első régió belül született, csak Gömör ásványvizet taglaló forrásmunkának tekinthető. In: Keszler Antal megyei physikus ásványos vizeinek összeírása 1769. évből. Állami Területi Levéltár Besztercebánya (ÁTLB). Fond: Gömör megye. Leltári szám: 1783, doboz száma: 136.

dó források közül északról haladva előbb a *Dolinka* nevű édesvízű forrás volt található, lejjebb a magánkézből lévő *Markó-féle* forrás fakadt, tőle délre pedig a püspöki fürdő vasas forrása – ez utóbbi képezi vizsgáldásunk fő tárgyát. Mindkét forrás vízfelülete 1,5–2 méter mélyen a felszín alatt feküdt. A fürdő forrása felett a hegyoldalban az *Anna*-, a fürdő alatti malommal szemben pedig a *Margit-forrás* csörgedezett, valamennyi erősen vasas vízű, hőmérsékletük 6–14 Celsius-fok között mozgott.³

Rozsnyó esetében a hideg szulfátos ásványos vizekre fókuszálunk. (Boleman 1896, 123. p.) Lengyel Dániel fürdészeti kötete konkrétan három bővízű ásványforrásról számolt be, melyek a bányafúrásoknak köszönhetően törtek felszínre: az egyik ezek közül egy régi bányaöbölben fakadt, a második fürdőkhöz használtatott, a fürdőforrás nevet viselve, a harmadik pedig mintegy 300 lépésre feküdt a bányavárostól egy magánlak kertjében. (Lengyel 1853, 310. p.) Mindezt megerősítvén Boleman 1884-es és 1887-es feljegyzései, valamint Chyzer 1885-ös munkája egyaránt arról számolnak be, hogy a város határában több vasasvíz-forrás létezett. Ezek egyike az ottani püspöki uradalomhoz tartozott, amely a kis püspöki fürdőháznak biztosította a vizet, a másik pedig magántulajdont képezett. Míg a püspöki fürdő forrása régebbi vizsgálat szerint vasgálicos vízként lett kimutatva, addig az utóbbi forrás égvényes (lúgos) vasas savanyúvízként vált ismertté. E források kristálytiszták, színtelen, szagtalan, jó ízű, gyors gyógyhatású és könnyen emészthető tulajdonságokkal bírtak, melegítve azonban feloldódott bennük a dús vastartalom, erősen vörössé téve a vizet. (*Rozsnyófürdő* 1918, 6. p.) Lengyel ugyanakkor azt is megjegyezte, hogy az erősen tintaízű víz a szabad levegőnek kitéve nagy mennyiségű rozsdás csapadékot rak le, (Lengyel 1853, 310. p.) míg Wachtel arra mutatott rá, hogy a forrás felszíne nyugodt, télen sárga réteget képez, a lakmuspapírt pedig pirosra színezi. (Wachtel 1859, 214. p.)

A püspöki uradalomhoz tartozó forrást elsőként Pillmann István elemezte a 19. század küszöbén,⁴ aki szerint – Kitaibelt idézve – a vasas víz ivása egyfajta bódult állapotot eredményezett az embernél, fürdő formájában viszont igen jelentős és sokrétű gyógyhatással bírt. (Kitaibel 1829) Pár évvel később, 1813-ban a rozsnyói származású Marikovszky György megyei főorvos vetette górcső alá a forrást –immár gyógy- és fürdővízként, ami egyértelműen valamilyen kezdetleges fürdőintézet meglétére utal.⁵ Vizsgálatai eredményét a már több ízben emlegetett *Physische und analytische Beschreibung aller Mineralquellen des löbl. gömörer und Klein-Honther Komitats* c. munkájában publikálva, amely szerint a víz hőmérséklete 12,5 Celsius-fokos, „aránysúlya 1,004, míg vastartalmát tekintve 0,444 szemer szénsavas vaséleccet, valamint

3 A Rozsnyói Takarékpénztár és Zálogház Rt. Böckh által készített szakértői javaslata a fürdő védterületének megállapítása ügyében. Kelt Rozsnyón, 1907. szeptember 24-én. Magyar Országos Levéltár (MOL). Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Okmánytár (Z 366). 81. csomó, 2345. okm.szám, 126. oldal.

4 Pillmann kéziratban maradt *Relatio de Examine Aquarum Mineralium in Comitatus Gömör* c. összegző munkája 1793. november 24-én készült el, melyben leírja az egyes források természeti környezetét, fizikai és kémiai összetevőjüket, valamint az egyes források gyógyhatását. In: Jelentés Gömör megye ásványos vizeiről az 1769. és 1793. évekből. ÁTLB, Fond: Gömör megye. Leltári szám: 2113, doboz száma: 256.

5 *Rozsnyói Híradó*, 1875. október 21.

8,000 szemer kénsavas vaséleccset mutatott ki”. (Marikovszky 1814, 9–48. p.) Ennélfogva Marikovszky különösen semleges folyások, vérfolyások, bőrizzadás és magfolyások ellen javasolta annak vizét fürdőalakban alkalmazva. (Lengyel 1853, 310. p.) A vasgálicos forrásvíz újabb vegybontását Dr. Kiss Antal végezte el 1852-ben. (Hunfalvy 1867, 191. p.) Ezen elemzés értelmében a püspöki forrás vize ásványos alkotórészekben ugyan szegény, viszont vassókban gazdagnak bizonyult. „E völgynek jegecsez agyagpalája igen terjedelmes vaskó telepeket foglal magában, különösen a fürdő melletti régi bányáknak számos gorczai kihányt vaskó-halmokból állanak és az itt folyó Drázus pataknak talajvize néhány ölnyi mélységre ily vaskó telepet áztat, melyen két kútból merítetik a tiszta tintaízű, kifolyásában sárga vaséleccsvizeget lerakó ásványvíz az üstben való melegítésre, e víz tehát a kutakban vaslugozott talajvíz, melynek hőmérséklete egy éven át havonkénti észlelésem szerint az évnek hőfokával 4,4 R. foktól 10,6 R. fokig (6 foktól 13 Celsius-fokig) változik” (Polónyi 1891, 40. p.) – állapította meg Kiss elsőként megyei monográfiában, alkalmazását pedig mind ital, mind fürdő alakjában egyaránt megfelelőnek találta. A későbbiek során a püspöki vasas víz három forrását (az Antal-, Amália- és Bánya-forrásokat) Dr. Mátray Gábor orvos, a budapesti vegyi laboratórium tulajdonosa analizálta 1895-ben, aki egy literben meglepően magas vas-szulfátot állapított meg mindhárom ásványvízben, főleg a Bánya-forrás esetében: (Boleman 1896, 126. p.) „1000 gramm víz tartalmaz grammokban vasat (0.05747), mangánt (0.00413), calciumot (0.00404), magnesiumot (0.00301), kaliumot (0.00740), natriumot (0.00314), sulfat-maradékot (0.16038), kovasavat (0.01704), szénsavat és klórt pedig nyomokban, talált összes szilárd maradék 0.25661 gramm.” (Magyar Fürdő Kalauz 1909, 227–229. p.)

E források vastartalmú vizét s annak hatását a közeli és távoli földművesek már régóta ismerték. A fürdő gyógyhatásairól sokat elárul számunkra azon „boldog békebeli” bejegyzés, mely szerint „vasárnap reggelként egyik falusi kocsit a másik után látjuk a fürdő felé vezető úton felfelé haladni, megrakva férfiakkal és asszonyokkal, kik egész nap itt tartózkodnak a szabad levegőn, miután élvezték a vasas vízfürdő erősítő hatását, csak késő este távoznak felüdülve, felrissülve otthonukba.” (Polónyi 1891, 3. p.) Nyilvánvaló tény, hogy a vasas forrást mozgásszervek megbetegedése, légúti panaszok, idült gyulladások és vérszegénység ellen használták az ide látogató páciensek, de a gyógyvíz idült bélhurut, vérhiány, idegbántalmak és női ivarszervek betegségeinél (méh- és hüvelyhurutoknál), továbbá gyenge fizikumú gyermekek gyógyulásánál ugyanúgy hasznossá vált. Számos eset előfordult megbénult betegek 3–4 heti itt időzést követően csoda módra való meggyógyulásáról.⁶ A vizet belső fogyasztásra mindig csak kis adagokban alkalmazták, a gyógyforrások közül az Antal-kút, a Bánya-forrás, az Amália-forrás és a Szépleány-forrás vize bizonyultak e célra a legalkalmasabbnak. (Rozsnyófürdő 1918, 6. p.)

A püspöki gyógyvíz mellett azonban egy másik forrásvízre is fel kell hívnunk a figyelmet. A város felső részén, a püspöki fürdő felett levő völgyben fakadó s szintén vasas forrással bíró ún. Szegheő-fürdőt 1880 júniusában Markó Albert fővárosi nagykereskedő vásárolta meg.⁷ A 14 hőfokos kút vizét az újdonsült forrástulajdonos kérésére 1883-

6 Rozsnyói Híradó, 1902. május 4.

7 Rozsnyói Híradó, 1880. június 18.

ban Kalecsinszky Sándor, a földtani társulat kémikusa elemezte, aki egy liter forrásvíz alapján 0,26937 gramm félig kötött szénsavat, illetve 1,00923 fajsúlyt mutatott ki. (Boleman 1887, 297. p.) Egyértelmű sikerként könyvelhető el, hogy e vasas forrásvíz az 1885. évi országos gazdasági kiállításon Budapesten mind az általános ásványvízi, mind pedig a Mattoni és Wille magánpavilonjában kiállításra került. (Bernáth 1885, 14. p.) A magántulajdonban levő forrás köré, amely *Markó-kútja* név alatt vált ismertté a környéken, Markó Albert kúttulajdonos építtetett egy kis fürdőházat és két, saját célra használatos nyaralót, amely a budapesti nagykereskedő és családja számára amolyan nyári rezidenciaként funkcionált. (Boleman 1884, 180. p.)

A bányaváros gyógy- és nyaralótelepe

„A modern kor két veszedelmes betegsége: az idegesség és a vérszegénység ellen Rozsnyófürdő pazar természeti fekvésével, idillikus nyugalmával s vasas forrásaival csodás gyógyhatással bír. A fáradt modern ember Mekkája ez a tátraalji gyógy- és üdülőtelep” – olvasható egy 1912-ből származó reklámhirdetésben.⁸

Ha Rozsnyófürdőről beszélünk, egyértelműen a püspöki fürdőre kell gondolnunk, amelynek első írásos említése 1840-re tehető. Feltételezhetően már korábban is létezett egyfajta kezdetleges fürdő a környéken, amint arra a Marikovszky-féle vizsgálat során – Kiss közlései alapján – hivatkoztunk, a nevezett 1840. évből azonban fennmaradt egy haszonbérleti szerződés a püspöki uradalom és Rozsnyó város tanácsa között, melynek tárgyát egyebek közt a püspöki fürdő bérbevétele képezte.⁹ A szakirodalom ezzel ellentétben a vasas fürdő történetének kezdetét az 1850-es évek táján eredezteti. (*Rozsnyófürdő* 1918, 3. p.) Wachtel elsősorban Marikovszky és Kiss vizsgálatait helyezi előtérbe, akként nyilatkozott a 8 szobás (16–20 forint/nap) és 12 káddal felszerelt fürdőházról, melyet öt évvel azelőtt építettek a rozsnyói püspökség által, megjegyezvén azt is, hogy a földszinti szobák meglehetősen nedvesek, sötétek, piszkosak, ráadásul hiányosan felszereltek. (Wachtel 1859, 215. p.) Ugyanerre a megállapításra jutott a *Vasárnapi Ujság* ismeretlen szerzője, aki az 1860-as évek elején a rozsnyói fürdő állapotáról a következőket konstatálta: „Gyógyhatású, vasas tartalmú vize miatt sokan látogatják. Állandó vendége nem igen van, talán éppen azért, mert az itt tartózkodásra érdemes lakásokban nagy hiányt szenved s a fönnálló épületek csakis a legelkerülhetetlenebb szükségnek felelnek meg.”¹⁰ A Kiss Antal méréseire alapuló Hunfalvy-féle vármegyei monográfia szerint a püspöki uradalom birtokát képező vasgálicos forrás közelében 1866-ban 9 fürdővel és 11 lakszobával ellátott fürdőtelep alakult ki, melyet „vidéki hírnévnek örvendő” fürdőintézetként könyvelt el. (Hunfalvy 1867, 191. p.) 1872-ben már mintegy 65 állandó vendég fordult meg a fürdőben.¹¹ Ennek ellenére

8 *Murányvölgye*, 1912. június 16.

9 Haszonbérleti szerződés a püspöki uradalom kormányzó ügyvédje és Rozsnyó város főbírája és tanácsosai között a püspöki uradalomhoz tartozó ingatlanok haszonbérleti jogának tárgyában. Kelt 1840. augusztus 24-én Rozsnyón. Kassai Állami Területi Levéltár (KÁTL). Rozsnyói kihelyezett részleg. Fond: Rozsnyó város magisztrátusa 1323–1922. V68. számú doboz

10 *Vasárnapi Ujság*, 1864. június 26.

11 *Fürdői lapok*, 1873. július 13. I. évf. 8. sz.

a Rozsnyói Híradó 1873. július 20-i számának tárcacikkében¹² felszólaló névtelen szerző kendőzetlenül bemutatta a fürdő és környékének lepukkant, szerencsétlen állapotát, melyet még tetőzött a telepen rendszeres tehén- és sertéscsorda napi átvonulása, istállósaggal telítve meg a levegőt – akárcsak Csízfürdő esetében. Bár 1882 tavaszán a tulajdonos megyés püspök kisebb-nagyobb javításokat hajtatott végre a telepen, a fürdő előtti mocsaras térség csónakázható tóvá tétele, a terasznak fedéllel való ellátása, a pavilonnak üvegablakokkal való berakása, a sétányok rendbetétele és új fákkal való beültetése azonban még várakozólístán hevert.¹³ A vendéglátás hiányosságaira pedig további olvasói beszámoló is rávilágított „a kiszolgálát »amolyan« ...”¹⁴ jelző használatával.

A mind ez ideig tisztán helyi érdekekkel bírő fürdőben az 1880-as években indulhatott be fokozatosan a fürdőzés, az első sajtóban megjelenő reklámhirdetés ugyanis 1884. április 25-ről származik ifj. Mojses József vendéglős-bérlős ajánlásával.¹⁵ Ez idő tájt 16 káddal felszerelt fürdőház és 8 szobával ellátott fogadóház várta a vendégeket – korabeli beszámolók szerint változatlanul elhanyagolt állapotban.¹⁶ A *Rozsnyói Híradó* folyó évben külön tárcacikkben foglalkozott a parlagon heverő püspöki vasas fürdővel, melynek neve a megye határain túl már ismeretlenül csengett, holott a régió vidékein még a földművesek is nagyon jól ismerték a kitűnő éghajlatú környéket és a vért adó víz csodás gyógyerejét: „Voltak esetek, hogy magával tehetetlen beteget hoztak ide, kinek bajával már kifáradtak az orvosok, kocsirol kellett leemelni, a mint megjött. A fürdőnek két-három heti használata után pedig teljesen felépülve, megerősödvé hagyta el az áldásos forrást. A fürdő előnye megbecsülhetetlenek, melyeket mégsem fordít hasznárra és élvezetére a magyar, hanem hagyja azt az ég madarainak és a vizek halainak. Angolországban rég híres üdülő gyógyhely lenne az!”¹⁷ Boleman is osztozott e véleményen: „A szép völgy és az ásványvíz is megérdemelnék, hogy nagyobb gondozásban részesülne a fürdő.” (Boleman 1884, 213. p.)

Rövid ideig úgy tűnt, két helybeli orvos bérbevételel a felvirágoztatás útjára terelik a százalmas sorsban tengődő fürdőtelepet.¹⁸ Némi haladásnak bizonyult a vendéglátás terén pozitív visszhangokat kiváltó bérlőcsere, melyet 1886-ban a Betlérbe távozó Mojses helyett Tomalek András vett át. A közönség elismerőleg nyilatkozott az új bérlő gazdálkodásáról, aki kellő felügyeletet tartott a fürdőház felett, bora és konyhája pedig kifogástalannak bizonyult.¹⁹ A rozsnyói püspöki fürdőt és az ahhoz tartozó regale-jogot a következő évadban Wanszák János helybeli birtokos vette bérbe.²⁰ Nem kellett sokáig várni, a püspöki fürdő hőn várt felvirágoztatása már az 1888. évi szezonban bekövetkezett. A pozitív változásokhoz nagyban hozzájárult a fürdő gondozásának kérdése,

12 *Rozsnyói Híradó*, 1873. július 20.

13 *Rozsnyói Híradó*, 1882. május 7.

14 *Rozsnyói Híradó*, 1875. május 30.

15 *Rozsnyói Híradó*, 1884. április 27.

16 Chyzer igen kezdetleges fürdőkádokról számol be munkájában. (Chyzer 1885, 98 p.)

17 *Rozsnyói Híradó*, 1884. március 9.

18 *Rozsnyói Híradó*, 1887. szeptember 11.

19 *Rozsnyói Híradó*, 1886. április 25.

20 *Rozsnyói Híradó*, 1887. november 20.

amely folyó év februárjában Markó József bérlő kezébe került.²¹ A tervek között a fürdő-épületek átalakítása, a felső terasz megnagyobbítása, kuglizó létesítése, szökőkút felállítás, az ivóvíz kútja fölé svájci stílusú glorieta emelése, a közeli tó megnagyobbítása, a telep parkírozása, az utak kijavítása, gyalogos sétatutak megépítése a Kálvária-hegy alatt s a környéken lévő Dolinka-forrásig, illetve a marha- és sertéscsordák számára való új erdei út kiépítése szerepelt, melynek munkálatai már a tavasszal kezdetüket vették.²² Schopper György rozsnyói megyés püspök is belátta egy új fürdőház és egy új lakóépület felhúzásának égető szükségét a gyógytelep hírnevének növekedése érdekében.²³ A nagy átépítés évében a szezonot rendhagyó módon – nagyszámú érdeklődő jelenlétében – csak július 15-ével nyitották meg, ekkor adták át a közhasználatnak az újonnan létesített fürdőépületet,²⁴ ugyanakkor a hivatalos ceremónia előtt már a megnyitás hetén többen igénybe vették a fürdőkezelőség engedélyét egy „próbafürdőre”.²⁵ Az átalakítás felettébb kedvezett a fürdő renoméjának, a nyitás napjától kezdve vendégek tucatja árasztotta el a telepet, a főszezonban telt házzal bírt, közkívánatra pedig a kettős fürdőmedencék használati díja is leszállításra került.²⁶ Megyénk alispánja az elkövetkező évadra Kubinyi Géza rozsnyói járásbeli főszolgabíró (később országgyűlési képviselőt és főispánt), valamint dr. Maurer Arthur főorvost nevezte ki fürdőbiztosi tiszt-ségbe.²⁷

Az ígéretes haladás ellenére 1889 tavaszán a helyi sajtó hasábjain mégis oly megnyilvánulások láttak napvilágot, melyek szerint a püspökség a birtokában levő gyógyfürdő eladását fontolgatja, a vevő fél pedig nem más, mint a Rózsnyói Takarékpénztár. A tárca fejtegetései alapján amennyiben a részvénytársaság megvásárolná a püspöki fürdőtelepet, ezzel egyenes út vezetne Rózsnyófürdő korszerűsítéséhez és mind szélesebb körben való megismeréséhez, a befektetésekkel idevonzott betegek mellett pedig nem utolsósorban az ebből fakadó jövedelemgyarapodással jelentősen előmozdítanak a bányaváros jobb anyagi helyzetét is. A magát megnevezni nem óhajtó szerző Ótátrafüred és Alsótátrafüred példájából kiindulva gondolkodott, minthogy az előbbi a Lócsei Népbank, utóbbi a Késmárki Takarékpénztár tulajdonaként jelentős beruházásokat felmutatva 6-7 esztendő leforgása alatt modern és országszerte keresett fürdők-ké serkentek.²⁸ Amint látjuk, Csízfürdőhöz hasonlóan, a rozsnyóiak is részvénytársaság átvételében látták a fürdő jövőjének megalapozását, amely azonban – a Rima-völgyi fürdőteleppel ellentétben – lehetőségeinek kiaknázását kevésbé terjesztette ki a város határain túlra. A fürdő folyó év őszén mégsem került végleg eladásra a nevezett részvénytársaságnak, mint ahogy a kiépítés is elhalasztódott. A fürdőügy a tulajdonos

21 *Rózsnyói Híradó*, 1888. február 19.

22 *Rózsnyói Híradó*, 1888. március 4., április 1., május 13.

23 *Közegészségügyi Kalauz*, 1888. május 15. 10. évf. 10. sz.

24 *Rózsnyói Híradó*, 1888. július 7.

25 *Rózsnyói Híradó*, 1888. július 15.

26 *Rózsnyói Híradó*, 1888. július 29.

27 *Rózsnyói Híradó*, 1888. október 28.

28 *Gömör-Kishont*, 1889. március 31.

megyés püspök leköszönése folytán ismét zátonyra futott,²⁹ a folyamatot a folyó év szeptemberétől fennálló regále-váltság³⁰ is megakasztotta.

A vasas fürdő történetében óriási mérföldkőnek számított az 1890. év – Schopper György rozsnyói püspök augusztus 1-jével végre eladta a fürdőt a Markó József eddigi bérlő, Markó Albert budapesti kereskedő, valamint Flütsch Gyula és Kálmán rozsnyói polgárokból álló társaságnak,³¹ az adásvétel feltételeibe pedig még folyó év őszén a minisztérium is beleegyezett.³² Az új tulajdonosokkal új vendéglői bérlős is érkezett a fürdőbe Pfeiler József személyében.³³ A nagy áttörés pedig már a küszöbön kopogtatott. Folyó év őszén és az elkövetkező év tavaszán a fürdő jelentős átalakításon esett át: az új tulajdonosok Majunke és Mitterdorfer műépítészek, továbbá Szilvássy Nándor építőmester tervei alapján elbontatták a régi fürdő épületeit, a régi pavilont, a kuglizót és a kocsmát, a mostani lakóépületet átalakították 24 szobásra, a földszinten egy nagyteremmel és a vendéglősnek alkalmas lakással, megkezdték a fürdő parkírozását, a fürdőn keresztülvezető utat pedig a porcelángyár zúzómalma felett vezették el.³⁴ Az 1891-ben, új külsővel megnyílt fürdőbe a fürdőigazgatóság még egy budapesti maszszórt is szerződtetett,³⁵ ráadásul szeptember 15-től minden vasárnap és hétfőn biztosította a meleg vasas fürdő használatát egész télen át.³⁶ A fürdőterasz és a gőzfürdő, illetve a márványkádak lecserélése, valamint egy új kuglizó megépítése azonban még a jövőbeli tervek között szerepeltek.³⁷

1892. január 12-án a Markó Albert és a Flütsch testvérek vezette formációhoz Feymann Gusztáv is csatlakozván rozsnyói székhellyel megalapították a „Rozsnyói fürdő és nyaralótelep részvénytársaság” nevű vállalatot azon célból, hogy új befektetésekkel, további építkezésekkel és berendezésekkel fejlesszék a telepet a közönség igényeinek mindenben megfelelő klimatikus gyógyfürdő és üdülőhelyé alakítván azt. A részvénytársaság 120.000 forint alaptőkével indult, mely 600 darab egyenként 200 forintról és bemutatóra szóló részvényre oszlott, ennek nyilvános jegyzését a helybéli, közügyért lelkesedő férfiak és testületek körében még folyó évben megkezdték. A társaság jövőbeli tervei között szerepelt egy új, 37-szobás főépület felemelése, új – táncteremnek is megfelelő – gyógyterem (Kursalon) és étterem létesítése, kávéház és játszóterem kialakítása, gőzgéppel felszerelt kényelmes fürdőépület biztosítása, hidegvízgyógyintézet alapítása, két új – 30 lakószobás – villaépület felhúzása, megfelelő irodai helyiségek megépítése, pihenőhelyek planírozása, nem utolsósorban pedig a források szakszerű kezelése.³⁸

29 *Rozsnyói Híradó*, 1889. április 7.

30 *Gömör-Kishont*, 1889. augusztus 29.

31 *Gömör-Kishont*, 1890. augusztus 14.

32 *Gömör-Kishont*, 1890. november 6.

33 *Rozsnyói Híradó*, 1891. május 24.

34 *Rozsnyói Híradó*, 1890. november 2.; 1891. április 19.

35 *Rozsnyói Híradó*, 1891. július 12.

36 *Rozsnyói Híradó*, 1891. szeptember 13.

37 *Rozsnyói Híradó*, 1891. szeptember 20.

38 *Rozsnyói Híradó*, 1892. január 24.

A századfordulón eszközölt radikális változások folytán a fürdőkomplexum igazán ígéretes fejlődésnek indult, a fürdő püspöki uradalom alóli megváltása a haladás útjára terelte a telep, számos pozitív visszhangot keltve a közéletben: „Jelentéktelen helyzetből, régi elhagyott állapotából Phöenixként megújulva, ott áll most már az új fürdőház az új emeletes lakóház az erdő mélyében ozondús, üdítő levegővel körbevéve.” (Polónyi 1891, 1. p.) A fürdő már az 1891. évben újonnan átalakított és kiterjesztett, valamint új és célszerű berendezéssel láttatott el. „A fürdőépületben márvány káddal és zuhannyal ellátott 30 fürdőszoba áll a vendégek rendelkezésére. A fürdőépület közvetlen közelében, lombos erdő alján, virágos teraszoktól körülvéve áll a lakóház, kényelmesen berendezett szobákkal”³⁹ – áll az *Orient et Occident* c. országos fürdészeti közlöny hasábjain. A munkálatokat a betléri kastélyból érkező gróf Andrassy Gézáné Kaunitz Eleonóra is megtekintette, aki a legnagyobb meglepéssel konstataálta a telep korszerű felszereltségét.⁴⁰ A forgalomnak végül az 1892. évadban adatott át a mintegy 60.000 forintba kerülő új, 37-szobás fürdőtelep, az eredmény pedig lassacskán a látogatottsági mutatókon is meglátszott.⁴¹ Olyannyira nagy jelentőségre tett szert ez az újító lépés, hogy még az országos érdekeltségű balneológiai szaklapok – mint az *Orient et Occident* vagy a *Fürdő és Turista Ujság* – hasábjaira is felkerült annak megnyitása.⁴² Ugyanakkor a fürdő fellendülése sokat köszönhet a telep szomszédságában sorra felépülő nyári magánvilláknak, melyek zömében a rozsnói vagyonos polgárok jóvoltából épültek ki, felvirágoztatván ezzel magát a gyógytelepet is. (Boleman 1896, 126. p.) A fürdőről írt propagandaszerű tárcákban előszeretettel helyezték a hangsúlyt ezen nyári lakok építésének lehetőségére, mondván: a klimatikus éghajlat ideális a vagyonosabb – akár székesfővárosi – polgárok nyári rezidenciájának felállítására.⁴³

A *Fürdőirodalmi Könyvtár értesítője* alapján az 1893. évben már mintegy 50 vendég látogatott el a fürdőbe, 33 állandó belföldi páciens – 3 férfi, 26 nő, 4 gyermek⁴⁴ – és 17 ideiglenes vendég. A gyógy- és zenediákból befolyt összeg a nevezett évben 87 forintot számlált. A következő évben a vendégek száma megduplázódott, s ez az illetékekből befolyt összegben – 180 forint – is meglátszott, a fürdőt már 110 vendég látogatta meg: 87 állandó, 32 ideiglenes és 2 külföldi beteg.⁴⁵ Bár a vendégek túlnyomó részét a boldog békeidőkben Gömör adta, ugyanakkor a szomszédos Borsod, Nógrád, Heves, Abaúj-Torna, Zólyom, de a távolabbi Zemplén Győr, Vas, Somogy, Ung, Szabolcs, Szatmár, Csongrád, Hajdú, Bihar, Temes, Arad, Szilágy és más – főleg alvidéki – magyarországi vármegyék, sőt szép számmal Budapest székesfőváros, a Monarchián belül Bécs, Zágráb, de ugyanakkor Berlin, New York világvárosok, vagy Szilézia, Bulgária, Anglia és Svájc is képviselték magukat a látogatók között, a vendégszaporulat pedig lassan, de biztos alapokon állva évről évre növekedett, átszöve kliensekkel

39 *Orient et Occident*, 1893. május 15–31. 2. sz.

40 *Rozsnói Híradó*, 1891. június 14.

41 *Gömör-Kishont*, 1892. szeptember 8.

42 *Fürdő és Turista Ujság*. 1892. május 15. 2.évf. 8. sz.; *Orient et Occident*, 1893. május 15–31. 2. sz.

43 *Rozsnói Híradó*, 1893. május 28.

44 *Egészségügyi Értesítő*, 1894. április 15. II. évf. 8.sz. 87. p.

45 A „*Fürdőirodalmi Könyvtár*” értesítője, 61. p.

az egész országot.⁴⁶ A fürdő kurlistái, bár léteztek, sajnos nem maradtak fenn az utókor-
nak; sovány vigaszt nyújtanak a regionális sajtóban rendszertelenül és hiányosan meg-
jelenő vendéglisták, amelyek alapján a vendégek társadalmi összetételére következtet-
hetünk: arisztokraták, polgári foglalkozást űző értelmiségiek, művészek – közöttük gróf
Vay Sándor író⁴⁷ vagy Róna József szobrász⁴⁸ –, kereskedő-iparosok, gyárigazgatók, vidé-
ki földbirtokosok, (fő)városi banki, miniszteri tisztviselők – mint Dr. Emich Gusztáv
miniszteri titkár⁴⁹ vagy Keleti Károly miniszteri tanácsos özvegye⁵⁰ –, egyházi méltóságok
– többek közt Meszlényi Gyula szatmári megyéspüspök⁵¹

–, honvédtisztek és főhadnagykok egyaránt megfordultak Rozsnyófürdőn. Arra is
akadt példa, hogy a Rozsnyón korábban vendégszereplő színművészek – tán a gyönyörű
tájban inspirálódván – az egykori püspöki fürdőt választották nyaralásuk színhelyé-
vé, mint 1911 júliusában Komlóssy Emma, Papír Sándor és neje, valamint Győző Lajos
Budapestről.⁵² A hagyomány szerint még a pszicholanalízis atyja, Sigmund Freud
(Cmorej–Potočná, 2012, 56. p.) és írónk, Móricz Zsigmond⁵³ is gyógykezeltették magu-
kat a vasas fürdőben.

1894-re a fürdő villaszerű, kényelmesen berendezett új nagyszállója már 45 szobá-
val fogadta látogatóit, melyekhez tágas étterem és elegáns tánc terem is párosult – vele
szemben a városiasan berendezett, márványkádakkal felszerelt vasas fürdővel. A für-
dővendégek gyomráról Proschinger rozsnyói szállodás, a pénztárcabarát árákról pedig
mind a vendéglős, mind a tulajdonos Flütsch család gondoskodott.⁵⁴ 1895 májusára
elkészült az ígért gőzgép felszerelése is.⁵⁵ A fürdő évadról évadra népszerű célponttá
vált a püspöki székváros polgárainak körében, naponként sokan kísétáltak ide friss
levegőt szívni: kocsin, szekéren, gyalogosan. Minden igyekezet ellenére a vármegyei
közlöny hasábjain *Gömöri fürdőink* címszó alatt megjelent cikk ismeretlen szerzője
mégis a „pangó fürdők” kategóriájába sorolta Rozsnyót.⁵⁶ Sajnos megerősíthetjük a
tényt, mely szerint a fürdőtelepet még a renoválás után is csak a legnagyobb jóakarattal
lehetett valódi fürdőnek nevezni, kényelmi szempontból ugyanis számos kívánniva-
lót hagyott maga után. Mint tudjuk, a püspökség hajdan vajmi keveset fektetett bele a
telep korszerűsítésébe, sőt inkább nyereségre tett szert a bevételekből, majd magán-

46 A Rozsnyón megjelenő regionális sajtóban (*Sajó-Vidék*, *Rozsnyói Híradó*) közreadott vendég-
listák alapján 1894 és 1914 között. *Sajó Vidék*, 1901. július 21.; *Sajó Vidék*, 1907. július 11,
25. augusztus 1.

47 *Nemzetközi Fürdő-Lapok*, 1899. augusztus 1. IV. évf. 13. sz.

48 *Rozsnyói Híradó*, 1907. augusztus 1.

49 *Rozsnyói Híradó*, 1903. július 19.

50 *Gömör*, 1894. július 29.

51 *Rozsnyói Híradó*, 1894. június 17.

52 *Dobsina és Vidéke*, 1911. július 16.

53 Móricz Zsigmond állítólag többször is felkereste a rozsnyói gyógyfürdőt, felesége révén ugyan-
is rokonai szálak fűzték a püspöki székvároshoz. Elsősülött kisfiuk, Bandika 1906-ban
Rozsnyón hunyt el, sírja ma is áll a városi köztemetőben. (Kovács 2008, 98 p.)

54 *Gömör*, 1894. május 27.

55 *Rozsnyói Híradó*, 1895. április 25.

56 *Gömör-Kishont*, 1894. július 5.

kezekbe kerülve több ezres befektetések árán – hiányzó reklámhadjárat és kellő mennyiségű tőke híján⁵⁷ – sem térült meg a haszon, így rendre kudarcba fulladt Rozsnyófürdő felvirágoztatásának ügye.

A millennium évében piacra dobott Boleman-féle fürdőkötet már a 37 vendégszobával és vendéglői helyiségekkel felszerelt új fürdőszállót, valamint a 20 fürdőszobával rendelkező modern fürdőházat propagálta lapjain. (Boleman 1896, 126. p.) Ez idő tájt mindkettőt kert és virágos terasz vette körül, melyből sétautak vezettek a közeli erdőbe. A 20. század küszöbén valóban fellendülni látszott a rozsnyói fürdőélet. A sajtóban tapasztalt fürdői beszámolók alapján a helyi közönség szabadidőben már szívesebben kijárt a fürdőbe üdülni, cigányzenét hallgatni, finom ételt és zamatos bort fogyasztani: „Az új vendéglősnek párját ritkító ellátása nagy társaságot vonz oda nem csupán városunkból, de a környékről is, vasárnaponként tele van a nagy étterem és a terasz vendégekkel.”⁵⁸ Az 1896. év egy másik szempontból is mérföldkőnek számított a fürdő történetében, a nevezett évben kapott ugyanis a belügyminisztériumtól hivatalosan is „gyógyfürdő” minősítést.⁵⁹ 1898-ban újból gazdát cserélt a fürdő: eddigi tulajdonosai folyó év februárjában egy budapesti házbirtokosnak adták el, aki a telepet egy rozsnyói konzorciumnak adta tovább, s új tulajdonosai még ugyanazon évad tavaszán nagyszabású építkezésekbe kezdtek egy három évvel korábban felötlött⁶⁰ esetleges hidegvíz-gyógyintézet létesítésének tervét fontolgatva.⁶¹ Mind a tulajdonosok, mind a helyiek a csaknem 50.000 forintos befektetéstől a vármegye első számú modern gyógyfürdővé válását remélték: villanyvilágítással, telefontal ellátva, új kuglizó, nők számára kötélen függő golyós kuglizó, hinta, táncpavilon, krikett- és teniszpálya létesítésével, szökőkúttal, új fedett sétányt létrehozva és erdei sétautakat vágva a völgyben. Új tulajdonosai a fürdő konyháját Pfeiler miskolci főpincérnek és nejének adták át, a fürdőépületben pedig a budapesti Rudasfürdő masszörjei, Szalay és hitvese álltak a vendégek rendelkezésére.⁶² A várva várt siker nem maradt el, sőt, a fürdő még az országos jellegű *Nemzetközi Fürdő-Lapok* hasábjaira is felkerült: „Az esővel fenyegető égborulatnak dacára olyan nagy és díszes társaság rándult ki ez alkalomból a fürdőtelepre, amelyet aligha látott még együtt ilyenkor e jobb sorsa is érdemes, kies és egészséges gyógyhely. A vendégek – Berky Bertalan zenekarának játékát élvezve – megtekintették az újonnan létesített átalakításokat, építkezéseket, a villanyvilágítási munkálatokat, s örömmel értesültek arról, hogy Altstock Ede, az új tulajdonos, nem riad vissza a költséges befektetésektől sem, hogy a közönség modern gyógyhelyet, kényelmet és szórakozást leljen e helyen. Az új hidegvíz-gyógyintézet épülete alapzatának lerakásához is hozzáfogtak,

57 *Sajó Vidék*, 1902. június 5.

58 *Rozsnyói Híradó*, 1897. július 11.

59 Lukács Géza vármegyei főjegyző által, a belügyminisztériumtól kézbesített rendelet másolatban Rozsnyó város polgármesterének, Flütsch Gyula és Kálmán rozsnyói fürdőtulajdonosoknak leendő kézbesítés végett a vasas fürdő minősítésének tárgyában. Kelt 1896. augusztus 17-én Rimaszombatban. KÁTL, Rozsnyói kihelyezett részleg. Fond: Rozsnyó város magisztrátusa 1323–1922. 114. számú doboz. 485. sz. irat.

60 *Gömör*, 1895. február 10.

61 *Nemzetközi Fürdő-Lapok*, 1898. március. III. évf. 49. sz.

62 *Rozsnyói Híradó*, 1898. május 23.

s valószínű, hogy a villanyvilágítást nemcsak a fürdőtelepre, hanem a szomszédos nyaralókba is kivezetik.”⁶³ Külön férfi- és női osztállyal rendelkező hidegvíz-gyógyintézetét, valamint benne lévő gőzfürdőjét még folyó év július 1-jén tombolahúzással egybekötött ünnepély keretében adták át a közhasználatnak.⁶⁴ A nevezett 1898. évadban a fürdő összes helyisége el lett látva villamos árammal, valamint bekötésre került a telefon is, ami a fürdőtelep és a püspöki székváros között biztosította a távközlést.⁶⁵ A szerencsés tulajdonosváltást követően a fürdő minden követ megmozgatott a helyi s távoli fürdővendégek megnyerése érdekében, ennek ellenére a Rozsnyón megjelenő *Sajó Vidék* c. folyóirat mégis elégedetlenségről számolt be hasábjain, ami jelen kivételes esetben nem a fürdőnek, hanem a rozsnyói polgárok figyelmetlenségének címezett: „Rozsnyónak nincsen meg az a lokálpatriotizmusa, mely más vidéken minden kultúrintézménnyel ellátott városokat varázsol elő. Ha más városnak ilyen fekvése, folyója, hegyei, hegyilevegője, forrásai és fürdője vannak: az ilyen városból és fürdőjéből faragva valamit. S ha már távoli vidékek nagyszámú fürdővendégeinek nyáron át állandó otthonául nem is szolgál, legalább a rozsnyóiak üdülő, nyaralótelepe lenne.”⁶⁶

A cikk ismeretlen szerzője egyértelműen pozitívként könyvelte el az utóbbi években végbement korszerű változásokat, s jóízűen konstataulta a fürdő kedvező irányba való fordulását: „Mérsékelt árak, pompás jó konyha, megbízható pince, kitűnő zene, a vezetőség részéről figyelem és körültekintés.”⁶⁷ A tulajdonosok mellett az érdem egyértelműen kijárt Turkovics Nándor budapesti főpincérnek a kifogástalan kiszolgálásért, a muzsikát illetően pedig a putnoki Ruszó-féle zenekarnak.⁶⁸ Tán a házirend hiánya lehetett az, amit még kivetnivalónak találhatott a közönség egymás nyugalmanak, avagy nyughatatlanágának megőrzése érdekében, ugyanis az összes vendég – betegek, gyermekek, mulatni vágyók – egyetlen lakóépületben kerültek elszállásolásra.⁶⁹

Egyedüli égető kérdésként a Rozsnyóról a vasas fürdőhöz s onnan a nyaralótelep mellett Csucsom községbe vezető út kiépítése maradt továbbra is megoldatlan. A fürdő egyik legfőbb problematikáját hűen megvilágosítja az alábbi, 1879-ből származó bejegyzés a *Rozsnyói Híradó* lapjairól: „Találkozik ott minden a mi a mulatni vágyót elébb keresztül viszi a halálfélelem nehéz kínjain. Sikátor, ahol két kocsi csak tengelytöréssel fér meg egymás mellett, – kátyú, melyből csak ostornyéllal lehet kimozdítani a lovakat, – Bella-part, hová a rozsnyói omnibuszt rendszeren a kocsi közönsége segíti fel, lévén az istentelenül köves és meredek, – van még ott oly Dráhus part, a hol ha két jármű mellőzni akar, az egyiknek menthetetlenül a patakba kell bekocsikázni, – s végre még az utolsó malomtól kezdve a gyönyörű faszor, mely alatt a kalap nélküli hölgyeket csak a sűrű napernyő mentheti meg a napszúrás fájdalmaiktól.”⁷⁰ S bár 1892 nyarán a

63 *Nemzetközi Fürdő-Lapok*, 1898. május 10. III. évf. 54. sz.

64 *Gömör-Kishont*, 1898. június 2.

65 *Sajó Vidék*, 1898. május 2.

66 *Sajó Vidék*, 1899. június 20.

67 *Sajó Vidék*, 1899. június 20.

68 *Gömör-Kishont*, 1899. április 6.

69 *Rozsnyói Híradó*, 1898. július 17.

70 *Rozsnyói Híradó*, 1879. augusztus 10.

polgármester kezdeményezésére az utat átmenetileg rendbe hozták,⁷¹ 1895 nyarán a fürdőben megtartott megyei orvos-gyógyszerész egyesület közgyűlésén újból napirendre került annak siralmas állapota, olyannyira, hogy a gyűlés egyik tagja az alábbi tanáccsal látta el a fürdőtulajdonosokat: „Ültessék reá omnibuszokra a városi előljáróságnak legtekintélyesebb tagjait, vitessék fel azokat a fürdőbe, ha ez a felmenetel elég nem lenne, hajtassanak velők azonnal le a városba. Nincs eset reá, hogy ezt kiállják s esküvel fogják pecsételni abbeli ígéretüket, hogy az út javításához azonnal hozzá láttatnak.”⁷² Hogy megtörtént-e ez a tragikomikus eset, nem tudjuk, az viszont bizonyos, hogy az út tárgyában végül 1898 júliusában tartott alispáni közgyűlés keretében határoztak: a kir. államépítészeti hivatal által készített költségvetés szerint az út első szakaszban való kiépítése a fürdőig 5400 forint összköltséget jelentene, a javítás pedig évről évre tovább terjeszkedve haladna előre. A költségeket illetően az alispáni hivatal százalékos hozzájárulásokat szabott meg Rozsnyó városa (20%), Csucsom község (10%), a fürdőigazgatóság (25%), a rozsnói püspökség (20%), gróf Andrassy Géza bányatulajdonos (7%), Miller bányatulajdonos (10%), az államkincstár mint bányatulajdonos (3%), a Concordia vasgyár és bányatársulat (3%), valamint a nyaralótulajdonosok (2%) felé, ugyanakkor a vármegyei hatóság részéről is számítottak anyagi fedezetre.⁷³ Mindamellett a fürdői sétány kiépítésének ügyében is kedvező határozat született a rákövetkező évben: az új, 358 öl hosszú sétaút terve a városi erdőóri laktól a Drázuspatak mentén, az ún. Szerecsen-kert feletti erdőrészen át húzódott egészen a gőzfürdőig.⁷⁴ Az idő múltával azonban, látszólagos eredmények nélkül, a fürdői út továbbra is „függőben lévő” ügyét végül maga a járási főszolgabíró vette kezelésbe, s Alitisz Pál járási útbiztos felügyelete alatt 1899 nyarán hozzáfogtak az átmeneti átépítéshez.⁷⁵ „Az út olyan nyomorúságos állapotban van, amilyenben még soha sem volt. Testi épségét kockáztatja az, aki ezt az utat kocsin teszi meg!”⁷⁶ – figyelmeztetett a helyi sajtó az útviszonyokra, amely a fürdő jó hírének is ártott, mégsem történt radikális változás sem a vármegyei hatóság, sem a város előljárósága részéről. Volt példa arra, hogy egy előkelő úriember, aki el volt bájolva a környék nagyszerűségével s szívesen jött volna ide nyaralni, az úton megtett első benyomása után lemondott a környék és a fürdő további élvezetéről és távozott.⁷⁷ Az sem használt, hogy a rákövetkező évben az alispán elrendelte a fürdői út kiépítését a város polgármesteréhez és a járás főszolgabírájához kiadott határozatával.⁷⁸ Az évek teltek, nem meglepően kézenfekvő eredmény továbbra

71 *Rozsnyói Híradó*, 1892. augusztus 14.

72 *Rozsnyói Híradó*, 1895. június 2.

73 *Gömör-Kishont*, 1898. július 7.

74 A rozsnói fürdőigazgatóság kérelme a városi tanácshoz fürdői sétány kiépítése tárgyában. Kelt 1899. március 14-én Rozsnyón. KÁTL, Rozsnyói kihelyezett részleg. Fond: Rozsnyó város magisztrátusa 1323–1922. 119. számú doboz. 227. sz. irat. Az erdei bizottság levele a városi tanácshoz fürdői sétány kiépítése tárgyában. Kelt 1899. március 28-án Rozsnyón. KÁTL, Rozsnyói kihelyezett részleg. Fond: Rozsnyó város magisztrátusa 1323–1922. 119. számú doboz. 227. sz. irat.

75 *Rozsnyói Híradó*, 1899. június 11.

76 *Rozsnyói Híradó*, 1905. május 22.

77 *Rozsnyói Híradó*, 1902. július 20.

78 *Rozsnyói Híradó*, 1903. június 21.

sem született, a rázós útszakasz az elkövetkezőkben is „Rozsnyófüüdő fekete foltjaként” csorbította a gyógytelep hírnevét. Amikor 1905 júniusában a rimaszombati állami építészeti hivatal mérnöke hivatalos küldetésben járt a csucsomi út megtekintésére, a kocsin való megérkezése után a füüdőben első útja a masszórhöz vezetett. Munkája végeztével aktáját – a püspöki székhely szégyenére – az alábbi felirattal látta el: *Rozsnyó rendezett tanácsú város utcája és gyógyfüüdőjébe vezető útja a XX. században. Ilyen úton vihették hajdanában a boszorkányokat égetni!*⁷⁹ Némiképp felcsillanni látszott a reménysugár 1905 nyarán, amikor Bornemisza László alispán személyes látogatása alkalmával azonnal elrendelte annak kijavíttatását, s provizórikus eredményeket végül is sikerült elérni.⁸⁰ Bárminemű határozat ellenére azonban a teljes és alapos munkálatokkal még az 1912. évadban sem készüültek el.⁸¹ Egyedül az 1908. esztendő hozott eredményes előrehaladást a füüdő számára gyógyforrása védterületének megállapítása ügyében, melynek égető kieszközlése elsősorban a környező bányafürások miatt vált szükségessé. A Rozsnyói Takarékpénztár Rt. mint füüdőtulajdonos kérelmezésére a magyar kir. belügyminisztérium 1896. augusztus 11-én kelt 72796/VI. számú rendeletével gyógyforrásnak minősített rozsnyói vasas forrás vizére a vízjogi törvény 16.§-a szerint védterületet engedélyezett.⁸² A vasas gyógyfüüdő javasolt védőterülete és geológiai térképe nevezett év szeptemberében készüül el a beadvány csatolmányaként Dr. Böckh Hugó selmecebányai bányatanácsos, főiskolai tanár szerkesztésében.⁸³ A nagyobb területű, szabálytalan sokszöget alkotó külső védterületen kívül a mintegy 115 méter sugarú belső védőkör fokozottabb védelem alá került, ezen belül a földfelszínnek harmadik személy által történő bármiféle megbolygatása csak hatóságí engedély mellett volt eszközölhető.⁸⁴

Az első világháborút megelőző évtizedben mind a pozitív, mind a negatív hatások mellett és ellenére már 38 kényelmes vendégszoba és 24 káddal felszerelt füüdőszoba kecsgettette a látogatókat.⁸⁵ A 20. század küszöbén a vasas füüdő igazgatósága megnyerte gondnokul Markó Miklós rozsnyói hírlapíró.⁸⁶ A füüdői élet ekkorra már igencsak beindult, mely nagyban köszönhette élénktségét a telep új vendéglősének. Az 1900-as évadban Schuszter Zsigmond rozsnyói korcsmáros, avagy becenevén „a nagy Zsiga”

79 *Rozsnyói Híradó*, 1905. június 11.

80 *Rozsnyói Híradó*, 1905. július 9.

81 *Sajó Vidék*, 1912. június 27.

82 A szépesiglói bányakapitányság levele a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Bányai igazgatóságához a rozsnyói vasas füüdő védterületének megállapítása tárgyában. Kelt Iglón, 1908. november 10-én MOL, Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Okmánytára (Z 366). 81. csomó, 2345. okm. szám, 142. oldal.

83 Az ózdi bányai igazgatóság levele a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Részvénytársasághoz a füüdő védterületének megállapítása tárgyában. Kelt Ózdon, 1908. szeptember 3. MOL, Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Okmánytára (Z 366). 81. csomó, 2345. okm. szám, 138. oldal.

84 A Rozsnyói Takarékpénztár és Zálogház Rt. szakértői javaslata a füüdő védterületének megállapítása ügyében. Kelt Rozsnyón, 1907. szeptember 24-én. MOL, Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Okmánytára (Z 366). 81. csomó, 2345. okm. szám, 126. oldal.

85 *Magyar füüdők lapja*, 1905.

86 *Sajó-Vidék*, 1899. június 29.

kapta meg a fürdő vendéglőjének vezetését,⁸⁷ aki „kék lajbis” alakjával az egyik legközkedveltebb figurája lett a vasas fürdőnek. A vendégek szívesen látogatták a város feletti fürdőhelyet Zsiga bácsi jóízű konyhája, hamisítatlan italai és pontos, gyors felszolgálása végett – és sajnos a tolvajok is ráharaptak, akik nevezett év augusztusában egy éjjel 40 csibéjétől „szabadították meg.”⁸⁸ A látszólagos haladás és vendégszaporulat ellenére azonban a fürdő továbbra is a stagnálás állapotában toporgott – amint arra egy 1902 júliusában napvilágot látott tárcsa is kíméletlenül rávilágított *Fürdőnk jövője* címmel. A magát álnév mögé rejtő szerző a fürdő egyedüli kiugrási esélyét a regionalitás talajából egy magas tökehozzammal megáldott konzorciumban látta, amely kellőképpen el tudná adni Rozsnyófürdőt „kifelé”.⁸⁹ Utólag tudjuk, hogy ezen óhajt félig-meddig siker koronázta, hiszen pár évvel később már a Rozsnyói Takarékpénztár tulajdonában láthatjuk Gömör e becses kincsét, de sajnos vizsgált tárgyidőszakunk egész időtartama alatt nem sikerült magát feltornáznia Csízfürdő országos popularitásának színvonalára.

1904 tavaszán a fürdő történetében ismét egy mérföldkőnek számító lépés következett be: Bokor János fürdőtulajdonos nemtörődömsége és adósságai révén a Rozsnyói Takarékpénztár által az egész telep zárlat alá vétetett. A zárgondnoksággal az eddigi fürdőigazgató, Feymann László bízott meg, míg fürdőorvosi minősítésben továbbra is Hajcsi maradt a poszton, a fürdőgondnoki teendőket pedig Branszky Gyulára, majd egy hónappal később Alitisz Aladárra bízta.⁹⁰ A fürdő ismét egy – tulajdonosváltáskor megszokott – villámgyors karbantartáson átesvén nyitotta meg kapuit a közönség szolgálatára készen. Még folyó évben új vendéglős került a vasas fürdőbe Schitter András személyében, ez a választás azonban egyáltalán nem bizonyult szerencsésnek, nevéhez ugyanis jó pár kellemetlen incidens kapcsolódott. A fürdőközönség részéről annak ízetlen és drága konyháját, valamint lassú kiszolgálását érte több esetben éles kritika⁹¹ – a sors iróniájaként sajnos két évvel később újból Schittert látjuk majd a fürdői vendéglős posztján, változatlanul pocskék minősítésben,⁹² mígnem a rákövetkező évben egy Hajdú nevű miskolci főpincér át nem veszi a fakanalat.⁹³ A látogatottság ennek ellenére szépen ívelt fölfelé, a lakószobák nagyobb része a szezon közepén el volt foglalva, a fürdővendégek számát pedig a városlakók ki-kiránduló csapata is növelte – utóbbi esetben a fokozott érdekltség elsősorban a teniszpálya és a kuglizó számlájára írható. A föllendüléshez az új vezetés is érdemben járult hozzá: 1904-ben állították fel a fürdőtelepen Andrassy Franciska grófné szobrának makettjét, a felső teraszon pedig két ívlámpát helyeztek el, esti sétára is alkalmassá téve a sétányokat. Folyó évben a fürdő sikerein felbuzdulva kapott lángra ismét azon eszme, mely szerint a fürdőből – a takarékpénztár gondokából kiindulva – minél hamarább részvénytársaságot kellene alapítani,⁹⁴ a megvalósítás felé azonban nem történtek konkrét lépések.

87 *Nemzetközi Fürdő-Lapok*, 1900. május 10. IV. évf. 5. sz.

88 *Rozsnyói Híradó*, 1900. augusztus 19.

89 *Rozsnyói Híradó*, 1902. július 27.

90 *Rozsnyói Híradó*, 1904. május 8.; *Rozsnyói Híradó*, 1904. június 12.

91 *Sajó Vidék*, 1906. augusztus 9.

92 *Rozsnyói Híradó*, 1906. április 22.

93 *Rozsnyói Híradó*, 1907. április 14.

94 *Rozsnyói Híradó*, 1904. július 17.

A fürdő új kezekbe kerülése a látogatottsági mutatókon is éreztette hatását. A fürdőtulajdonosok még a kor legrangosabb képes családi lapjában, a *Vasárnapi Ujság* 1904-es évfolyamának több számán keresztül is hirdették Gömör e gyöngyszemét, főleg a fővárosi klientúrát megszólítván.⁹⁵ Löcherer vármegyei főorvos elismerő szavait idézve Rozsnyófürdő „kád-, kő-, és gőzfürdői, valamint könnyen emészthető vastartalmú forrásai, ivó és fürdőkúrája évente mintegy 200 tartós beteget vonzottak oda.” (Borovszky 1904, 310. p.) Az igazsághoz hozzátartozik, hogy bár az összes vendégek száma jócskán 1000 fő fölött mozgott,⁹⁶ az állandó vendégek létszáma ennek ellenére az 1903., 1904. és 1905. évi vármegyei statisztikák alapján még a 100 főt sem érte el.⁹⁷ Konstatálhatjuk, hogy a nagy átalakítások és tulajdonoscsere után sem tudott a fürdő zöld ágra vergődni, pedig minden szezon megkezdését tatarozás, följavitási munkálatok, alkalmasint gépezetcsere előzte meg. „Lakik benne egypár fürdővendég, de ritkán van rá eset, hogy ugyanazon vendég kétszer is meglátogassa” – olvasható a *Rozsnyói Híradó* 1906. évi egyik számában.⁹⁸ A probléma forrását további síkon is kereshetjük. Úgy látszik, a korábban már említett kritikán aluli vendéglátás mellé újabb – valós vagy kreált – panaszok is társultak a közönség oldaláról: ezúttal a gőzfürdőben tapasztalt rend és tisztaság hiánya, ill. a fürdőszolga magaviselete voltak azon tényezők, melyek újabb rönköt állítottak a fürdővezetőség útjába, annak heves tiltakozását kiváltva: „Közegészség szempontjából is lehetetlen állapot az, hogy hetenkint csak szerdán és szombaton bocsássák le a medence vizét, holott a világon mindenütt állandó be- és lefolyása van a közös medencéknek. A fürdő konfidens alkalmazottjának ama kijelentése, ha lesz vendég, lesz tiszta víz, egyáltalán nem alkalmas arra, hogy vendéget csalogasson.”⁹⁹ Tán ezen tényezők is közrejátszhattak abban, hogy 1906 májusában Rozsnyó város polgármestere, Sziklay Géza lemondott fürdőbiztosi posztjáról, s azt Fáy István rendőrkapitány vette át.¹⁰⁰ Az 1907. évi fürdőévadnak az évszakhoz képest zord és hideg időjárás sem kedvezett, augusztus derekán a gyenge látogatottság miatt mind a cigányzenekart, mind pincérei egy részét kénytelen volt vendéglőszünk elbocsátani.¹⁰¹ S bár a Rozsnyói Takarékpénztár Rt. sok anyagi áldozattal járult hozzá a vasas fürdőnek a kor igényei szerinti átváltoztatásához, csak az 1909. évben 15.000 korona befektetést eszközölt a hidegvíz-gyógyintézetre, mégis hiányzott a megfelelő reklámpropaganda és a kézhez való prospektusok.¹⁰² A fürdő hírnevét ráadásul 1911 nyarán újból csorbította – mintegy visszatérő átokként – az újabb vendéglős-mizéria, mely során a

95 *Vasárnapi Ujság*, 1904. 51. évf. 23–24. sz.

96 Az 1900. évadban például augusztus 30-ig 1124 fő nyaralt. (*Nemzetközi Fürdő-Lapok*, 1900. szeptember 1. V. évf. 16. sz.)

97 *A Gömörmegyei Orvos-Gyógyszerész Egylet XXXIV...* 1905, 36 p., 54 p. 1905-ben Rozsnyón 65 állandó páciens üdült. (*A Gömörmegyei Orvos-Gyógyszerész Egylet és Orvos-Szövetség évkönyve az 1905. és 1906-ik évről*. 1907, 95 p.) Ugyanebben az évben a sajtó 53 állandó páciens jegyzett az 1905. évadra. (*Gömör-Kishont*, 1906. július 29.)

98 *Rozsnyói Híradó*, 1906. augusztus 1.

99 *Rozsnyói Híradó*, 1907. június 23.

100 *Rozsnyói Híradó*, 1906. május 20.

101 *Rozsnyói Híradó*, 1907. augusztus 16.

102 *Rozsnyói Híradó*, 1909. február 14.

vendégekkel szemben tanúsított goromba viselkedésmód és lassú kiszolgálás következményeként alig másfél hónappal a szezonnyitás után Kabina Ede vendéglőst a fürdőtulajdonosok kénytelenek voltak meneszteni, és a konyha vezetését Dicker Józsefnek, a miskolci Abbázia kávéház főpincérének átadni.¹⁰³ A csere végre prosperált a fürdőnek, a folyó évadban igencsak mozgalmas életre készülhettek fel, a szobákra naponként érkeztek előjegyzések, a vezetőség részéről a szomszédos villák szobáinak kibérlése is fontolóra került. Amint látjuk, javulás csupán az 1910-es években adódott, amikor napi 80–100 vendég jelentette az átlagos forgalmat¹⁰⁴ – 1911-ben konkrétan 450 állandó vendég fordult meg Rozsnyón.¹⁰⁵ Az 1912. évadban kiadott első hivatalos kurlista már 139 fürdővendéget jegyzet lapjain,¹⁰⁶ július derekán már mintegy 2000 látogatóról számolt be,¹⁰⁷ a szezon végére pedig elérte a bűvös 6000-es létszámot¹⁰⁸ – e mutatók valószínűleg nem csupán az állandó vendégek, hanem az átutazó páciensek-nyaralók számát egyaránt közvetítették. A rákövetkező évadot már a fürdő eddigi legélénkebb szezonjaként illették a lapban.¹⁰⁹ A nagy háború kitörésének évében – a fürdő történetében először – már június elején telt házat hirdettek, sőt szálláshelyezés ügyében még a környékbeli magánvillákat is „fel kellett kínálni,”¹¹⁰ fontolóra került akár a városi szobabérlés lehetősége is.¹¹¹

Az újítások a viláégést megelőző években fokozottabb ütemben haladtak. 1911 nyarán a vendégek kényelmére a kávéházat a parkra néző ablakok eltávolításával és svájci stílusú dekorációval teraszszerű étteremmé alakította át a vezetőség,¹¹² a következő évben a Kárpátgyesület rozsnyói szakosztályával karöltve a Drázus-patak menti erdei utat is rendbe hozták, a Kálvárián átvezető hegyi sétányt pedig föltisztították.¹¹³ „A parkban gyönyörű orgonabokrok bódító illatát élvezhetjük, gyönyörködhetünk a gondozott sétányok s az újjávarázsolt park ezer szépségében”¹¹⁴ – olvashatjuk a sajtó dicsérő sorait az új köntöst kapott fürdőről, melynek ráadásul sikerült megnyernie a vendéglősi szerepkörre Reinberger Józsefnek, a székesfehérvári vasúti vendéglő éttermének főpincérét, aki a tátrai fürdőkben szerzett tapasztalataival nevesítette a gömöri fürdő jó hírét, nem mellesleg pedig a város kereskedelmi forgalmát. Az eredményes évadok arra indították a fürdő igazgatóságát, hogy az 1913. évi szezonra még több modern újítást és technikai reformot eszközöljenek a telepen: „A szálloda földszinti szobái újonnan kipadlózva, a folyosók kifestve és délszaki növényekkel dekorálva, az emeleti szobák a luxus kényelemszerető fővárosi ember igényeit is teljesen kielégítő modern, új

103 *Rozsnyói Híradó*, 1911. június 18.

104 *Sajó Vidék*, 1911. augusztus 3.

105 *Rozsnyói Híradó*, 1912. május 26.

106 *Murányvölgye*, 1912. június 30.

107 *Gömöri Ujság*, 1912. július 14.

108 *Gömör-Kishont*, 1912. szeptember 1.

109 *Gömöri Ujság*, 1913. július 20.

110 *Sajó Vidék*, 1914. július 9.

111 *Rozsnyói Híradó*, 1914. június 7.

112 *Rozsnyói Híradó*, 1911. július 23.

113 *Sajó Vidék*, 1912. június 6.

114 *Rozsnyói Híradó*, 1912. május 26.

bútorokkal felszerelve, a társalgó és olvasóterem ízlésesen berendezve fogja a bizonyára szép számú közönséget fogadni. A parkban csodaszép virággruppokat készítenek s japánernyős asztalok tarkálnak majd az enyhe rozsnói napfényben. A vasasfürdő üzemében lényeges átalakítások folynak, új gőzkazánnal szerelik fel, mely a modern fürdőüzemnek mintájára fogja a fürdőnek a gyógyvizet szolgáltatni. A fürdő felé vezető utat is rendbehozzák s az igazgatóság egy hatüléses, könnyűjárású waggonettkocsit vásárolt, mely pontos menetrend szerint fog a fürdő és a város között közlekedni. A megszkott figyelem és előzékenység ezidén sem fog elmaradni a fürdő vendégeivel szemben.¹¹⁵ Ez idő tájra a fürdő már akkora hírnévre tett szert, hogy igazgatósága megengedhette magának több fővárosi vendéglős ajánlatának mellözését, s fürdői vendéglőjének és kávéházának hazai kézbe való bérbeadását Róth Zsigmond rozsnói vendéglős személyében.¹¹⁶ Bónuszként a közönségnek is szokatlan gesztussal kedveskedett: a megnyitás első hetében minden fürdőjegyet váltó vendég egy színes fürdői képeslapot kapott ajándékba.¹¹⁷

A feljegyzések szerint Rozsnó a világháború küszöbén egy modern, életképes gyógyfürdő nívóján állott, a föllendülés pedig nagyban köszönhető volt Kozma Ferenc takarékpénztári igazgatónak.¹¹⁸ „Modern fürdővé lett, az emberi kéz megteremtette mindazt, amit egy kultúremler fejdődött igénye megkíván”¹¹⁹ – nyugtázta a sajtó. Tény, hogy a fürdő vonzereje a látogatottsági statisztikáknak köszönhetően emelkedett, a helyi sajtó is megeleégedéssel nyugtázta a fürdő helyzetét: „Rozsnófürdő kiemelkedett az apró fürdők sorából, a megyei és helyi hírnév határaiból, s előnyös, jó nevet vívott ki magának a hazai vasas fürdők között.”¹²⁰ Mindehhez hozzájárult a fürdő propaganda-hadjárata is, mellyel a regionális sajtótermékeken keresztül „Gömör a gömöriek!” jel-szó alatt szállt síkra a honfitársak külhoni fürdőlátogatásaival szemben, serkentvén a helyi – értsd rozsnói – balneológiai értékek előnybe helyezését.¹²¹

„Gömör gyöngye”

E kedveskedő jelzővel illetve a bányaváros gyógy- és nyaralótelepét egy 1912-ben ott időző ismeretlen író. ¹²² Vajon igaza lehetett? A Csízfürdőhöz hasonló tömeges látogatottság elmaradása ellenére a páciensek a május 1-től szeptember 30-ig¹²³ – majd az első világháború előtti években május 15-től szeptember 15-ig¹²⁴ – tartó fürdőidény

115 *Murányvölgye*, 1913. május 4.

116 *Rozsnói Híradó*, 1913. május 4.

117 *Sajó Vidék*, 1913. június 5.

118 *Sajó Vidék*, 1911. augusztus 3.

119 *Dobsina és Vidéke*, 1912. június 19.

120 *Murányvölgye*, 1912. augusztus 4.; *Gömöri Ujság*, 1913. június 15.

121 *Gömör-Kishont*, 1913. június 1.

122 *Murányvölgye*, 1913. május 11.

123 *Gömör és Kishont vármegyei naptár...* 1905, 41. p.

124 1911-ben a fürdőévad május 15. és szeptember 15. között tartott. (*Gömöri Ujság*, 1911. június 4. Később a világháború éveiben a fürdőszezon kezdete június 1-re tolódott. (*Rozsnófürdő*, 1918, 1 p).

alatt klimatikus gyógyhelyként, hidegvíz-gyógyintézetként vagy tengeri fürdőt követő utókúraként¹²⁵ egyaránt szívesen fölkeresték a fürdőt, lévén kitűnő üdülő- és nyaralóhely. „Ahol a megfeszített idegek nyugalmat találnak, fáradt emberek pihenést lelnek, a nagyvárosi porral teli tüdők kitisztulnak, gyengélkedők erőhöz kapnak, sápadt, városi gyermekek arcára piros rózsákat varázsol a tiszta levegő csodálatos ereje. A megtestesült nyugalom, az emberi ideget lágyan megszongító békesség ez a fürdőhely, nem lármas, forgatagos világfürdő (...) a pihenés után sóvárgó férfiak, az ideges, vértelen nők, és a vékonycsontú, halovány gyermekek fürdője, ahol nincs hivalgás, lárma, divat és öltözködés, de disztinvált csend, otthonos fesztelenség, egyszerűség és olcsóság... az utóbbi tényezőnek köszönhetően a fürdő vendégeinek száma az utolsó három év alatt megháromszorozódott, különösen a hivatalnokok, tisztviselők családi fürdőtelepévé lett, hogy egy olyan évről évre visszatérő törzsközönséget nevelt magának, mely a rajongásig menő szeretettel üdvözli nyárról nyárra a kedvenc pihenőhelyét” (*Rozsnyófürdő 1918*, 4. p.) – olvashatjuk e költői frázisokkal telített sorokat Rozsnyófürdő háborús éveiben piacra dobott kalauzában.

A fürdő negatívumai közé tartozott az állandó fürdőorvos hiánya, alkalmi fürdőorvosi tisztséget betöltő medikusai azonban a vasas víz gyógyhatásait és alkalmazási módját kiválóan ismerve hetenként legalább két alkalommal, igény szerint viszont akár naponta is lejártak a fürdőbe.¹²⁶ A 20. század küszöbén orvosi felügyelet alatt álló, külön férfi- és női osztállyal rendelkező, hidegvíz-gyógyintézetként is működő fürdő a modern hidroterápia elvei alapján lett felszerelve és berendezve. A hidegvíz-gyógyintézet, amely Altstock Ede kezdeményezésére 1898 június elsejével nyitotta meg kapuit,¹²⁷ egy nagyobb medencefürdőből állt, melyben a víz tetszés szerint gőz által volt szabályozható, továbbá gőzkamra-, zuhany- és masszázsszobából. (*Magyar Fürdő Kalauz 1909*, 227–229. p.) A vízgógyászati procedúrákat csakis fürdőorvosi rendeletre lehetett igénybe venni, a fürdő pedig skót zuhannal, gőzkamrával, hideg és meleg medencével diszponált, a szokásos gyógymódok közé pedig a fél- és teljes fürdők, különféle öntések, ledörzsölések, zuhanyok, bepakolások és masszázsfélék tartoztak. (*Rozsnyófürdő 1918*, 7. p.) A helyi sajtóban megjelent reklámokban tej- és savókúrát is gyakorta hirdettek a századelőn.¹²⁸ 1913 nyarától vezették be újabb gyógymód gyanánt a radioaktív iszapfürdőket, (*Rozsnyófürdő 1918*, 8. p.) ami egyértelműen az igények fokozására és a látogatók számának növekedésére utalt. Mindez a fürdő ún. extra gyógymódjai közé tartozott, ezek skálája a fürdő 1918-ban kiadott kalauza szerint dietetikus kúrák fajtáin keresztül – soványító és hizlaló kúrák, tejkúrák, fekvőkúrák – az Oertl-féle séta „terrain-kúráig” terjedt. (*Rozsnyófürdő 1918*, 8. p.) A vendégek kiszolgálására férfi és női fürdőszolgák felügyeltek, később iskolázott masszört és masszírozónót is biztosítottak a fürdővendégek számára, akik egyszersmind tyúkszem, láb- és kézápolás terén egyaránt szolgálatban álltak.¹²⁹

125 *Gömöri Ujság*, 1912. július 7.

126 *Gömör-Kishont*, 1893. augusztus 31.

127 *Sajó Vidék*, 1898. május 2.

128 *Gömör és Kishont vármegyei naptár az 1903. évre*.

129 *Sajó-Vidék*, 1910. május 5.

Lássuk azonban az árakat! Az 1918. évi fürdőbrosúra szerint minden vendég, aki legalább 7 napig¹³⁰ a fürdőben tartózkodott, gyógy- és zenedíjat fizetett, melynek összege a fürdő szépítésére és korszerűsítésére fordított. Míg a 19. század végén ez az összeg 5 forintra rúgott,¹³¹ a századelőn a gyógydíj személyenként egy hétre 2 koronába, (Fodor 1903, 85. p.) az egész idényre pedig 6 koronába került (három- vagy többtagú családok 12 koronát fizettek), az igénybe vett első orvosi rendelés ára pedig 5 korona volt. (Fodor 1903, 85. p.) Zenedíj címen az illető páciens hetenként 2 korona összeget volt köteles befizetni (többtagú családok esetében ez heti 4 koronára szűkült), 10 éven aluli gyermekek a gyógy- és zeneilleték felét fizették. (*Rozsnyófürdő 1918*, 8. p.)

A századfordulón fénykorát élő, erkéllyel díszített fürdői nagyszálló a legmodernebb komforttal várta a látogatókat, vízvezetékekkel, telefonnal és villanyvilágítással ellátva, valamennyi földszinti és emeleti szobája pedig erdőre tekintő, napsütéses volt. A nagyszálló napi szobaárai 1-ágyas szobánál 60–80 krajcár, 2-ágyas szoba esetén pedig 20 krajcártól kezdődtek, (Polónyi 1891, 59. p.) később 1 korona 20 fillér és 5 korona közt mozogtak a szoba fekvése szerint,¹³² melyből elő- és utóidényben 25-30% kedvezményt nyújtottak. (*Rozsnyófürdő 1918*, 15. p.) „Egy szoba ára a főévad alatt június 25. – augusztus 25. között 1 korona 20 fillértől 2 korona 40 fillérig, két ágygal pedig 2 korona 40 fillértől 2 korona 80 fillérig terjedt” (Fodor 1903, 85. p.) – írta a Fodor-féle országos fürdőismertető kiadvány az 1903. évben. A kiszolgálás és világítás személyenként és naponként 20 fillérbe, 10 éven aluli gyermekek ezen összeg felét fizették, (*Magyar Fürdő Kalauz 1909*, 227–229. p.) külön ágy pedig egy éjjelre 60–80 fillért számlált. (*Rozsnyófürdő 1918*, 15. p.)

A fürdőn túl feküdt a rozsnyói vagyonosabb polgárok nyaralótelepe. „Dr. Maurer Arthur Rozsnyó városi és fürdő orvos volt az első, a ki ezen helynek klimatikus kitűnő jó hatását, testedző, ozonduz levegőjét felismerve, nyári lakást építtetett maga és családja számára már évekkal ezelőtt, s azóta alig tavaszodik az idő, már május elején kiköltözik egész családjával s csak a késő őszi deres napok hozzák be ismét a város falai közé. Példáját csakhamar követték a legelső családok, többek között Schlosser Albert és Markó Albert nagykereskedő Budapestről, villákat építtetek s az egész nyarat itt töltik családjikkal együtt” (Polónyi 1891, 2. p.) – hirdeti Polónyi fürdőkalauza. S valóban, Markó 1880-ban és Schlosser 1884-ben¹³³ emelt nyári villája mellett az 1898. évtől megkezdett fürdőbeli pozitív változásokat követő fellendülés következtében a nyaralótelep is újabb magánvillákkal bővült. Közvetlenül a fürdői felső terasz felett Henesz építész nyaralója és Feymann László kereskedő villája épült fel, míg Gál Miksa nagytőzsdei tulajdonos a városi erdőmester lakása feletti Répászky-féle telket vásárolta meg.¹³⁴ A vendé-

130 Fodor szerint gyógy-és zeneilletéket mindazon vendégek fizettek, kik három napon túl időztek a gyógyhelyen. (Fodor 1903, 85. p.)

131 *Orient et Occident*, 1893. május 15–31. 2. sz.

132 A Rozsnyói Vasas Gyógyfürdő és Hidegvízgyógyintézet jelentése a rozsnyói polgármesteri hivatalnak a fürdők összeírása tárgyában. Kelt 1911. május 18-án Rozsnyón. KÁTL, Rozsnyói kihelyezett részleg. Fond: Rozsnyó város magisztrátusa 1323–1922. 197. számú doboz. 1617. sz. irat.

133 *Rozsnyói Híradó*, 1884. május 18.

134 *Rozsnyói Híradó*, 1898. május 8.

gek részére számos kiadó szoba és lakás rendelkezésre állt a fürdőtelep ezen magánvilláiban is, mint a Maurer-nyaraló, a Pauchly-villák, a Schlosser-villa, a Viktória-nyaraló, a Gintner-villa, Szilvássy Nándor rozsnói építész és téglagyár-tulajdonos híres Szilvássy-kastélya, vagy a városi erdőszlak. A fürdővendégeknek ugyanakkor a teleptől mintegy 2 kilométerre fekvő Rozsnyón is alkalmuk nyílt csinos lakásokat bérelni.

Kezetben az élelmzés napi díja fejenként 20 krajcárba került, (Polónyi 1891, 59. p.) később az étlap szerinti választás mellett a nagyszállóval összekötetésben álló fürdővendéglő gondoskodott heti 24 koronás penziórendszer (reggeli, ebéd, vacsora) bevezetésével, mely rendszerint a fürdőigazgatóság által jóváhagyott étel- és italjegyzék szerint állítódott össze.¹³⁵ A fürdő 1918-ban kiadott kalauzából ismeretes, miszerint a hizlaló, fogyasztó és dietetikai kúrát tartó betegek külön rendszer szerint étkeztek, a déli és esti étkezés a fürdő tágas teraszán vagy pedig az étteremben történt, a kávéházi étkezés pedig a fürdő üveges, svájci jellegű kávéházaiban szolgáltatott fel: a reggeli általában egy csésze kávé, illetve tej, vagy tea vajjal és kaláccsal, mely háromfogásos ebéddel – leves, hús, főzelék és pecsenye vagy tésztából álló négy tál ételből – folytatódott, a vacsora pedig sültből állt. (*Rozsnyófürdő* 1918, 10. p.) A fürdő teljes penzióárai egy hétre, melyek magukba foglalták a szobaárat, étkezést, kiszolgálást és világítást idénytől függően 20–25 forint,¹³⁶ később 5,50 és 7 korona per nap között mozogtak egy személyre, két személyre pedig 9,50 és 11 korona közt, míg a 10 éven aluli gyermekek az összeg felét fizették. Az 1909. évi *Magyar Fürdőkalauz* a teljes ellátás (lakás, világítás, kiszolgálás, gyógy- és zeneilleték, reggeli-ebéd-vacsora) heti díját 38 koronától hirdette. (*Magyar Fürdő Kalauz* 1909, 227–229. p.)

Míg egy kádfürdő díja a századfordulón 40 krajcártól indult,¹³⁷ később a fürdőárak szolgáltatásonként a következőképpen alakultak: vasas gyógyfürdő lepedővel 1 korona, gőzfürdő ruhával 1 korona, félfürdő ruhával 1 korona, iszapfürdő 2 korona, iszaporogatás, ill. tagfürdő 1 korona, 10 vasas vagy gőzfürdőjegy előre váltva 9 koronába, egy lepedő pedig 20 fillérbe került. A kedvezményes gyermek-gőzfürdőjegy ára tíz alkalomra 3 korona 60 fillért számlált,¹³⁸ a nyilvános jellegű iskolák, intézetek és egyesületek részére pedig a fürdőjegyek árából 20%-os kedvezményt nyújtottak.¹³⁹ Ami a nemek közötti elosztást illeti, a gőzfürdő és a hidroterápiás kamra naponta délelőtt 11 és délután 1 között, valamint egész péntek délután kizárólag a hölgyvendégek rendelkezésére állt.¹⁴⁰ 1912 nyarán a fürdőigazgatóság vasárnap délutánonként az ún. zónafürdést is bevezette szimbolikus 50 fillérért, hogy a modern gőzfürdőt a szegényebb nép is igénybe vehesse.¹⁴¹

A helyi sportszolgáltatások árait illetően az 1913-tól már versenypálya méretekkel üzemelő tenispálya¹⁴² és az 1898-ban felállított tekepálya¹⁴³ használata személyenként

135 *Rozsnyói Híradó*, 1903. május 31.

136 *Orient et Occident*, 1893. május 15–31. 2. sz.

137 *Orient et Occident*, 1893. május 15–31. 2. sz.

138 *Rozsnyói Híradó*, 1903. május 31.

139 *Sajó-Vidék*, 1910. május 5.

140 *Murányvölgye*, 1913. július 6.

141 *Rozsnyói Híradó*, 1912. július 7.

142 *Gömöri Ujság*, 1913. július 6.

és óránként 40 fillért tett ki. (*Rozsnyófüüdő* 1918, 16. p.) Ugyanakkor a tenispályára 10 koronás idényjegyeket is kibocsátott a füüdő, melyek ellenében a pálya bármikor használhatóvált vált füüdővendégeknek és kirándulóknak egyaránt s amelyek felmutatása mellett a társaskocsin 30 filléres menettérti jegyet kaptak az aktív teniszezők.¹⁴⁴

További szolgáltatások tekintetében a füüdő vasúti, posta- és távírda-állomása, valamint gyógyszerháza a városban üzemelt az érdeklődők számára.¹⁴⁵ 1883. június 1-től lépett életbe Rozsnyófüüdőn az omnibuszvonat, az ide váltott „tour és retour” jegyek 33% árengedménnyel kerültek árusításra,¹⁴⁶ majd az 1884. évi vasúti menetrend szerint naponta két oda-vissza alkalommal közlekedett személyvonat- és omnibuszvonat-járat Rozsnyó városába a Dobsina–Bánréve közötti vonalon.¹⁴⁷ Budapestről Miskolcon vagy Füüleken át lehetett megközelíteni a gyógyfüüdőt, személyvonattal 10, gyorsvonattal pedig 8 óra hosszát tartott az utazás. (*Rozsnyófüüdő* 1918, 5. p.) Az 1900. évi menetrend szerint előbbi vonalról öt, utóbbi irányból pedig három szerelvény közlekedett a Keleti pályaudvar és Rozsnyó között.¹⁴⁸ A püüspöki székvárosba érkezvén azonban még negyedórányi kocsit vezetett a füüdőtelepre. Az első omnibusz Rozsnyó városa és a füüdő között 1888. július 15-én indult meg a Fekete Sas szálló előtti térről naponta két alkalommal, reggel 8 és délután 2 órakor,¹⁴⁹ 1892-től már naponta négy alkalommal – reggel 7, délelött 10, délután 3 és 5 órakor – s egyórai füüdőben való időzés után vissza,¹⁵⁰ majd 1898 májusától már minden órában személyenként 20 fillérért, ami a helyi polgárok egyre gyakoribb látogatottságáról tanúskodik.¹⁵¹ Később a társaskocsi a város és a füüdő között egész nap közlekedett egy útra 30 fillér díjshabás, menettérti jegy 50 fillér, este 8 után pedig 2 korona díj fejében,¹⁵² füüdőjeggyel kombinálva Rozsnyóra és vissza 1 korona 40 fillérbe került az út.¹⁵³ A füüdő fejlettségét tükrözte az 1910-es években fenntartott éjjeli omnibuszjáratok biztosítása is.¹⁵⁴ A rozsnyói vasúti pályaudvarról 2-3 korona viteldíj ellenében bérkocsival lehetett megközelíteni a füüdőtelepet, (*Magyar Füüdő Kalauz* 1909, 227–229. p.) a poggyász darabonként 20 fillérbe került. A világháború előtt, 1912-ben felmerült egy esetleges autójárat elindításának a gondolata,¹⁵⁵ a hatüléses wagonettkocsi már a követtköző évben forgalomba helyezték a füüdő és a város közötti útszakaszon.¹⁵⁶

143 *Sajó Vidék*, 1898. május 2.

144 *Sajó-Vidék*, 1913. június 26.

145 *Gömör és Kishont vármegyei naptár az 1903. évre*.

146 *Rozsnyói Híradó*, 1883. május 20.

147 *Rozsnyói Híradó*, 1884. október 19.

148 *Balneológiai Értesítő*, 1900. július 15.

149 *Rozsnyói Híradó*, 1888. július 15.

150 A társaskocsin lehetőség nyílt füüdőjegyet is váltani, füüdőjeggyel kombinálva a menettérti jegy ára 60 krajcárba került. (*Rozsnyói Híradó*, 1892. július 24.)

151 *Rozsnyói Híradó*, 1898. május 22.

152 Menetrendje, amely évadonként változott, a nevezett szezonban például a követtközőképp alakult: Rozsnyóról a füüdőbe de. 9 és 12, du. 3, fél hat és 7 órakor, a füüdőből a városba pedig de. 8 és 11, du. 2, 5 és fél 7 órakor. (*Sajó Vidék*, 1912. június 27.)

153 *Sajó Vidék*, 1913. június 5.

154 *Gömöri Ujság*, 1913. június 8.

155 *Murányvölgye*, 1912. június 9.

156 *Rozsnyói Híradó*, 1913. április 20.

Művelődés és szórakozás a fürdőben

Már Wachtel 1850-es években megjelent balneológiai kötetében arról számolt be, hogy a fürdő gyakorta otthona különféle zenei rendezvényeknek, környékbeli kirándulóhelyeit pedig a későbbi két fürdőkalauzhoz hasonlóan részletesen is felsorolta. (Wachtel 1859, 215. p.) A *Vasárnapi Ujság* 1864. júniusi száma úgyszintén elismerő hangnemben nyilatkozott az akkor még kezdetleges állapotú fürdőről, amely hiányosságai ellenére a rozsnói lakosság kedvenc mulatóhelyéül szolgált, s az idelátogató vendég naponta kellemes társaságra lelt a hús lombok ölén, állandó cigányzenekarral biztosítván a kifogástalan hangulatot.¹⁵⁷ „A fürdőnek kényelmesen berendezett társalgóterme van, zongorája, olvasója, melyben az összes hazai napilapok, hetilapok és számos külföldi ujság és képes lap található. Van fedett kuglizó, kitűnően kiépített tennis-pálya, gyermekjátósztér. Naponta elsőrendű cigányzenekar játszik a gyógyház előtti teraszon, hetenkint pedig tombola, hangverseny, kabaré, kerti ünnepélyek és tűzijátékok rendeztetnek. Számos kirándulóhely és természeti látványosság felé gondos sétautak futnak – a Hármass-bükk, az Ökörhegy csúcsa, a Gyuri-tanya, a 35 évenként megnyíló tengerszem, a Brindzarka kolyiba, a Szadlowszki tető, az Odenthál-féle antimónbánya, a Csengő-bánya, a Dolinka-forrás, az Árpád-szikla, vagy a Hidegkút –, melyek látogatott kirándulóhelyei a fürdővendégeknek” (*Rozsnyófürdő* 1918, 11. p.) – sorolja a fürdő háborús évjáratú kalauza, melyet az áhítatosabbak kedvéért azon információval is kiegészít, miszerint az 1910-es években a fürdővendégek számára 4-féle istentisztelet (naponta római katolikus és ágostai hitvallású, vásár- és ünnepnaponként pedig református és izraelita) látogatására egyaránt mód nyílt a közeli Rozsnyó városában.

Arról, hogyan s milyen módon szórakoztak a fürdőben a boldog békeévekben, leghitelesebben a helyi sajtó beszámolóiban olvashatunk. E tudósítások mintegy naplószerűen adják vissza Rozsnyófürdő báljainak, táncos multságainak és zenés-szórakoztató rendezvényeinek hangulatát. Az alkalmi fürdővendégek mellett a Tornallyay, Szontágh, Soldos, Pazár, Maurer, Osváth, Pósch, Langhammer és további helyi és környékbeli úri családok szórakozási törzshelyének egyaránt bátran tekinthetjük e vasas fürdőt, ahonnet az elmaradhatatlan cigányzene sem hiányozhatott: az 1880-as években a híres rozsnói cigányprímás, Berki Flóris¹⁵⁸ zenekara húzta hetente két alkalommal,¹⁵⁹ a századfordulón a putnoki Ruszó Rudi bandája s a rozsnóiak nagy kedvence, Berky Berci,¹⁶⁰ majd a rimaszombati Oláh Gyula cigányprímás¹⁶¹ és Kalocsai Lajos ban-

157 *Vasárnapi Ujság*, 1864. június 26.

158 Berki Flóris a kor számos jelentős személyisége és uralkodója előtt is megcsillogtatta tehetségét, többek közt III. Sándor orosz cár előtt is játszott. (Kovács 2008, 99. p.) 1895-ben bekövetkezett halálakor a helybéli fiatalság síremlékének költségei fedezésére tombolával egybekötött táncmultságot rendezett a vasas fürdőben. In: *Rozsnyói Híradó*, 1895. június 9.

159 *Rozsnyói Híradó*, 1884. április 27.

160 *Sajó Vidék*, 1898. május 2.

161 *Rozsnyói Híradó*, 1904. július 10.

dája,¹⁶² Palóczék,¹⁶³ a Danyi testvérek,¹⁶⁴ végül az 1910-es években Bari Ernő tíztagú zenekara muzsikált elő- és utóidényben vasárnaponként, a főszezonban pedig naponta délután 5 és 7 óra között.¹⁶⁵ Alkalmanként katonazenekar is játszott¹⁶⁶ – mint például 1910 nyarán a rosznyói kereskedelmi alkalmazottak egyleti könyvtárak alapja javára rendezett népünnepélyen, melyen a talpalávalót a miskolci 65-ik gyalogezred zenekara szolgáltatta.¹⁶⁷ Az igényesebb kulturális élvezetek repertoárját gazdagították a különféle vendégszereplések: 1895 júniusában Hamzsa Náci zenész muzsikált itt zenekarával,¹⁶⁸ négy évvel később igazi ritka csemegében lehetett részük a vendégeknek a miskolci 5-ik gyalogezred koncertjével,¹⁶⁹ 1911 júliusában pedig díjtalan hangversennyel kápráztatta el a közönséget a fürdői parkban a diósgyőri vas- és acélgyári „Jószerecsse” dal- és önképzőkör 170 tagja.¹⁷⁰ A 20. század beköszöntével egyre gyakrabban találkozzunk a rögtönzött hangversenyekkel, amelyek során a fürdővendégek soraiból ültek a zongora mögé, vagy ragadtak vonót a közönség szórakoztatására.¹⁷¹ Olykor spontán táncmulatság keretében szórakozott a fürdői vendégsereg – mint 1898 augusztusában a rosznyói fiatalsággal karöltve¹⁷² –, leggyakrabban azonban konkrét esemény keretében ropták a táncot.¹⁷³ Egy-egy zenés-táncos mulatság alkalmával rendszerint a helyszín is feldíszítésre került, többnyire az alkalomhoz illő díszekkel, lobogókkal, fenyőgallyakkal, feliratokkal.¹⁷⁴

A rendezvényeket leggyakrabban kísérorprogramokkal is csábították, mint a világposta, a tombola, a tűzijáték vagy a konfettidobálás, a bevétel pedig jobbára karitatív célra vándorolt.

Az Anna-bál hagyománya Rozsnyófürdőn is virágzott. A klasszikus Anna-napi mulatságon rendszerint nemcsak a fürdővendégek, hanem a rosznyói és a környékbeli előkelő családok is összegyűltek, gyakran bizony a fürdő táncterme is szűknek bizonyult. Ilyen eset fordult elő 1894 júliusában, amikor a közönség egy része a szűkös táncparkettnak köszönhetően kényszerült az étterembe,¹⁷⁵ vagy pedig 1906 júliusában, amikor a négyeseket táncoló mintegy 30 pár jó néhány táncost kiszorított a teremből. Kárpótlásként, a helybéli fiatalokból verbuválódott rendezőbizottság a jó hangulatot Schitter vendégfős konyhájával és pincészetével, valamint a Danyi testvérek kiváló

162 *Rozsnyói Híradó*, 1908. június 28.

163 *Rozsnyói Híradó*, 1905. május 14.

164 *Rozsnyói Híradó*, 1906. április 15.

165 *Gömöri Ujság*, 1913. június 1.

166 *Sajó Vidék*, 1899. június 20.

167 *Rozsnyói Híradó*, 1910. június 12.

168 *Rozsnyói Híradó*, 1895. június 30.

169 *Rozsnyói Híradó*, 1899. június 25.

170 *Rozsnyói Híradó*, 1911. július 9.

171 *Rozsnyói Híradó*, 1900. augusztus 12.

172 *Rozsnyói Híradó*, 1898. augusztus 14.

173 *Gömöri Ujság*, 1912. augusztus 18.

174 *Rozsnyói Híradó*, 1894. augusztus 12.

175 *Rozsnyói Híradó*, 1894. július 29.

muzsikájával biztosította.¹⁷⁶ Hosszú hallgatás után a bűvös 1900. évben rendeztek ismét páratlan sikernek örvendő Anna-bált Rozsnyófürdőn, a mulatságon a nagylelkű vezetőség a teljes jövedelmet – 182 korona – a helybéli nőegylet számára ajánlotta fel.¹⁷⁷ Három évvel később falragaszok útján hirdették a bált papír alapú meghívók helyett a rozsnyói fiatalság rendezésében, melyhez a fürdőigazgatóság késő délutáni térzenével, az este folyamán felszolgált ízletes foglalttal, jegeskávéval, étel-itallal, éjszakai tűzijátékkal, valamint – a fürdő történetében először – egész éjjelre kocsis- és omnibusz-közlekedés fenntartásával járult hozzá,¹⁷⁸ a 64 korona 73 fillér tiszta bevétel pedig a helybéli korcsolyaegylet pénztárát volt hivatott gyarapítani.¹⁷⁹ Az idő haladtával az Anna-bálok iránti érdeklődés sajnos apadni látszott, ugyanis az 1905. évi idényben egyetlen rozsnyói hölgy sem vett részt e mulatságon, ráadásul a gyér létszámra való tekintettel az első négyest a korábban megszokott 30-35 pár helyett csupán 10 pár táncolta.¹⁸⁰ Új lendületet az Anna-bálozás és az egyéb szórakozás terén csupán közvetlenül az első világháború előtti évek hoztak. 1911 júliusában hangversennyel is összekötötték e jeles névnapi hagyományt, melynek jövedelme az újonnan megalakult rozsnyói „patronázs-egyesületnek” adományoztatott,¹⁸¹ ez azonban mintegy előfutára volt csak azon nagyszabású ünnepélynek, amelyre a következő évben került sor. 1912 nyarán ugyanis – nagyvárosi kerti ünnepek mintájára – rendhagyó Anna-estet tartottak: a fürdő vendégei, akik között számos vidéki volt jelen, egyedülálló „garden-partyban” gyönyörködhetek, melyen 20 fillér ellenértékű, 120 nyereségtárgyas tombolával és tűzijátékkal egybekötött szórakoztató programesten múlathatta az időt a japán ligetek és lampionos sétányok közönsége. Ráadásásként külföldi vendéglők couvert-étkezési rendszere nyomán 1 korona 60 fillér fejében különleges Anna-vacsora került felszolgálásra. A nap fénypontjaként délutáni operetthangverseny keretében a diósgyőri Berki Andor és zenekara kápráztatta el a társaságot hangversenyével, az est pedig cigányzenével dúsított, reggelig tartó táncmulatsággal zárult.¹⁸² A nevezett évad igen gazdagnak bizonyult szórakoztató műsorszámok tekintetében; mintegy három héttel később a kor egyik legkedveltebb műfajával, kabaréval hívta fel magára a fürdő ismét a nagyérdemű közönség figyelmét. 50 filléres belépti díj fejében a fürdő társastermében este hat órától helyi dilettánsok léptek színpadra „monológ, színdarab, ének, zongora produkciókkal”, az este legnagyobb attrakciójaként azonban a 100 nyereségtárgyas tombola aratott elsőprő sikert.¹⁸³ Egyik ilyen kabaré-előadás folytán a szervezőgárda még apró meglepetéssel is készült a közönségnek, egy szál margarétára felfűzve hazavihette a virággal megegyező produkció dalszövegét.¹⁸⁴ A fürdő még bűvészestének is otthont

176 *Sajó Vidék*, 1906. augusztus 2.

177 *Sajó Vidék*, 1900. augusztus 2.

178 *Rozsnyói Híradó*, 1903. július 19.

179 *Rozsnyói Híradó*, 1903. augusztus 2.

180 *Rozsnyói Híradó*, 1905. július 28.

181 *Gömör-Kishont*, 1911. július 16.

182 *Sajó Vidék*, 1912. július 25.

183 *Gömör-Kishont*, 1912. augusztus 18.

184 *Rozsnyói Híradó*, 1913. augusztus 31.

adott 1911 augusztusában,¹⁸⁵ vagy egy remek hangulatú teniszvacsorának, amely 1913 júniusában került megrendezésre nemcsak a fehér sport szerelmesei, hanem minden érdeklődő számára.¹⁸⁶ A háború kitörésének előestéjén, július 27-én fővárosi slágereket kántáló kabaréval, valamint tombolával is megfűszerezték az Anna-bált, melynek szereplői a fürdővendégek és a városi műkedvelők köréből kerültek ki. A „murin” 1 korona személyjegy és 2 koronás családjegy megváltásával lehetett részt venni: alighanem az utolsó békebeli táncos mulatságnak lehettek tanúi a jelenvolt vendégek. A ropegős csárdásokat az éjszaka folyamán lábra kapott, hadiállapotot terjesztő hírek sem tudták félbeszakítani.¹⁸⁷

A vasas fürdő helyiségei már az 1860-as évektől a rozsnói polgárok, legfőképpen diákok szórakozására egyaránt kiváló helyszínül szolgáltak. Éves rendszerességgel tartották meg itt majális, záró-, ill. nyári „juniális” multságukat a katolikus és evangélikus elemi és gimnáziumok tanulói, végzős érettségiző diákjai a tanári karral egyetemben.¹⁸⁸ Majálisünnepségek alkalmával a diákság már a kora reggeli órákban kivonult díszlobogók, zászlók alatt, zenészó mellett a fürdőbe, a délelőtt többnyire versenyjátékokkal telt el, a város közönsége rendszerint a délutáni órákban csatlakozott a szórakozókhoz, részint hogy abban tetteleg részt vegyen, részint pedig hogy annak nézésében gyönyörködjön.¹⁸⁹ Rendszerint díszes közebéddel, fesztelen táncsal, hangos muzsikával és az édesszájúak öröme cukrászdával várva tartották meg a tavasz üdvözlését.¹⁹⁰ Az 1879. június 3-án megrendezett majális alkalmával még *Isten hozott* feliratú diadalkapu is köszöntötte az ünnepségre betévedt vendéget a fürdő előtti úton, a szabadtéri, zsúfolásig megtelt táncterem pedig gótikus díszelemekkel és alkalmoszerű mondatokat tartalmazó transzparenszekkel volt felcícomázva a közönség legnagyobb öröme.¹⁹¹ Előfordult, hogy egy-egy ilyen multság alkalmával a fürdői takarodó után nem ért véget a szórakozás, mint ahogy a fent nevezett évben történt: az ifjúság a városban, a társalgási egylet nyaralójának termében újakezdte a hacacárét, kora reggelig folyt a tánc, a teraszokon pedig a nem táncolók vidám társalgása törte meg a csendet.¹⁹² Arra is akadt példa, hogy több oktatási intézmény közös tavaszváró majálist rendezett, az 1911. évi majálist az evangélikus főgimnázium és a polgári leányiskola közös rendezésében még „boston-táncverseny” is megkoszorúzta.¹⁹³ A fürdő öregdiákok érettségi találkozójaként is ideálisnak bizonyult, mind közül a legemlékezetesebb az 1913. évi 40-éves bankett, melyen vármegyénk alispánja, Lukács Géza mint egykori rozsnói kisdíák is részt vett.¹⁹⁴ A rozsnói egyetemi ifjúság számlájára ugyanakkor számos Anna-bál írható, az általuk

185 *Sajó Vidék*, 1911. augusztus 3.

186 *Sajó Vidék*, 1913. június 26.

187 *Sajó-Vidék*, 1914. július 23.

188 *Gömör*, 1895. június 30.; *Murányvölgye*, 1913. június 8.

189 *Sajó Vidék*, 1912. június 6.

190 *Rozsnói Híradó*, 1875. május 30.

191 *Rozsnói Híradó*, 1879. június 8.

192 *Rozsnói Híradó*, 1879. június 8.

193 *Rozsnói Híradó*, 1911. június 4.

194 *Murányvölgye*, 1913. június 8.

1899. július 23-án rendezett bálon egészen hajnali négyig mulatott a város és a környező vidék intelligenciája. A Hámos László főispán bájos nejeének védnöksége alatt lezajlott s tombolával megfűszerezett névnapi táncvigalom közel 200 forintnyi hasznot eredményezett a rozsnói nőegylet javára.¹⁹⁵

A helyi egyletek is kedvüket lelték az egykori püspöki fürdő termeiben. Az ünnepséghez hozzátartozott a fürdőbe való „kimenés” rituáléja: a testületek rendszerint a tisztviselőség vezetése mellett, egyleti avagy nemzetiszínű lobogó alatt, zenész kíséretében vonultak a vasas fürdőbe. Ha már a majálisoknál tartunk, érdemes megjegyezni a rozsnói iparos ifjak önképző körének nyárvaró táncmulatságait, amelyek – ha hihetünk a sajtónak – kétségkívül a legjobbakká közé tartoztak a vidéken, a négyeseket rendszerint 35-40 pár táncolta.¹⁹⁶ Az ifjúság mellett a rozsnói önkéntes tűzoltóegylet tartotta meg évenként nyári ünnepélyét – alkalmanként menetgyakorlatát¹⁹⁷ – a város zajától távol eső kies fürdőben, nagy popularitást keltve a rozsnóiak körében. Míg 1874. június 28-án az egylet 180 személyes közebéddel előrukkoló s mintegy 2000 fős táncost felsorakoztató zászlófelavatási ünnepélyétől visszhangzott a fürdő,¹⁹⁸ addig 21 évvel később, 1895. júniusában zászlószentelési ünnepélyének nem mindennapi évfordulóját ülték ezen testület tagjai, ahol két zenekar játéka mellett a késő éjszakába folyt a népünnepély-számba menő multság – Andrassy Géza és Dénes grófok is egy-egy hordó bort ajándékozván az estre.¹⁹⁹ Újabb igazi kuriózumként, 1879 augusztusában mintegy tizenkét és fél órán keresztül mulatott a közönség a rozsnói kereskedő ifjak bálján, délután háromtól másnap reggel fél négyig.²⁰⁰ Tovább folytatva a sort, színhelye volt a fürdő a rozsnói jótékony nőegylet tomboladélutánjainak is, akik bevételük egy részét többnyire a fürdő és környékének karbantartására ajánlották fel.²⁰¹ 1904 júniusában a katolikus legényegylet tartotta szokásos nagy visszhangot keltő táncmultságát saját házalapja javára tombolával és konfettidobálással megspékelve 2 koronás személyjegy és 4 koronás családjegy ellenében a gyógyfürdő termeiben,²⁰² 1908 nyarán a rozsnói posta-és távirtdatsztek táncestélyétől volt hangos a fürdő,²⁰³ 1911. július 9-én a rimamurányi bányatelep altisztjeié volt az este,²⁰⁴ 1912 júliusában a protestáns iparosok önképzőköre rendezte meg évenkénti nyári táncmultságát ugyanitt,²⁰⁵ de érdekesnek ígérkezett az 1913. július 6-án a rozsnói Önálló Iparosok Csoportja által a létesítendő ipartestület javára 1 koronás belépődíj mellett megrendezett katonazenés népünnepély is.²⁰⁶

195 *Gömör-Kishont*, 1899. július 27.

196 *Rozsnói Híradó*, 1898. május 24.

197 *Rozsnói Híradó*, 1880. június 13.

198 *Rozsnói Híradó*, 1874. július 5.

199 *Rozsnói Híradó*, 1895. június 30.

200 *Rozsnói Híradó*, 1879. augusztus 10.

201 *Rozsnói Híradó*, 1899. augusztus 3.

202 *Rozsnói Híradó*, 1904. június 19.

203 *Rozsnói Híradó*, 1908. július 5.

204 *Rozsnói Híradó*, 1911. július 9.

205 *Sajó Vidék*, 1912. július 25.

206 *Gömöri Ujság*, 1913. július 6.

Táncestek, hangversenyek, színdarabok, bankettek és egyéb jellegű rendezvények közkedvelt színterévé vált az évtizedek alatt a rozsnói gyógy- és fürdőtelep. Sőt, még a politika is belopódzott a vasas fürdő tágas termeibe, kiváltképp a parlamenti választások idején. 1891 májusában Andrásy Géza gróf mint a rozsnói választókerület képviselőjelöltje rendezett „uzsonna-bankettet” a helyi fürdőben, melyre meghívta a város és a környék választópolgárait.²⁰⁷ Ritka kabarének lehetek szemtanúi szintén azok a vendégek, akik 1911 egyik nyári estéjén ellátogattak a fürdőbe a nagyrócei színművészek fellépésére: pár kuplé erejéig ugyanis Dr. Mihalik Dezső, Nagyróce polgármestere is a porondra állt.²⁰⁸ A nem mindennapi műsorszámok között szerepelt egy afrikai néger kabarétársulat színpadra lépése 1913 nyarán, mely hasonlóval ritkán találkozhatott a közönség fürdőhelyen, főleg Gőmörben.²⁰⁹ Folyó év augusztusának utolsó napjaiban egy nappali tűzijátékkal felvillanyozott kabaréban gyönyörködhetett a fürdői vendégsereg, melyben többek közt a „Bécsi szelet” elnevezésű színdarab is prezentálásra került a 30 év múlva világfürdővé lett Rozsnófürdőt imitálva.²¹⁰ Színészei aligha sejtették, hogy két világháború is megbélyegzi majd a gyógyfürdő jövőjének alakulását.

Mindezekon kívül Rozsnó környékének hegyi klímája, természeti szépségei és kastélyokkal körbefont történelmi emlékhelyei kínáltak tucatnyi lehetőséget a gyógyulókna, nyaralókna, kirándulóknak. A fürdői kalauz a kisebb kirándulások közül a kocsin 1 óra alatt elérhető, s fél nap alatt megtekinthető úti célokat ajánlotta, mint a krasznahorkai vár, a betléri kastély, vasolvasztó és park, a nadabulai Roxer-féle papírgyár, a horkai cellulózyár, a pelsőci mű- és faipari társulat gyára, az egész napot igénybe vevő kocsitak közül pedig a nagyszlabosi papírgyár, a Szádelői-völgy, az Aggteleki-cseppkőbarlang, ill. Dobsinai jégbarlang aratták a legnagyobb sikert.

Sajnálatos tény, hogy a fürdő a második világháború után pusztulni kezdett, épületei később magánlakásokként s egyéb vállalkozásokként funkcionáltak. Mára az egész gyógytelep ugyan még épségben – de üresen, küldetését rég elveszítve – árválkodik, sok más gőmri fürdősorshoz hasonlóan Rozsnófürdő régi fénye is csupán a százéves képeslapokon köszön vissza.

Irodalom

Állami Területi Levéltár, Besztercebánya. Fond: Gőmör megye.

A „Fürdőirodalmi Könyvtár” értesítője. 1895. II. évf. 3–4. sz. Budapest

A Gőmörmegeyi Orvos-Gyógyszerész Egylet 1891-iki évkönyve 1889. Rimaszombat, Nyomtatott Rábely Miklósnál.

A Gőmörmegeyi Orvos-Gyógyszerész Egylet XXXIV. és a Gőmörmegeyi Orvos-Szövetség VI-ik évkönyve az 1903. és 1904. évről 1905. Rimaszombat, Nyomtatott Rábely Miklósnál.

A Gőmörmegeyi Orvos-Gyógyszerész Egylet huszonhatodik évkönyve 1895. Rimaszombat, Nyomtatott Rábely Miklósnál.

207 Rozsnói Híradó, 1891. május 31.

208 Rozsnói Híradó, 1911. augusztus 13.

209 Rozsnói Híradó, 1913. augusztus 10.

210 Rozsnói Híradó, 1913. augusztus 31.

A Gömörmegyei Orvos-Gyógyszerész Egylet és Orvos-Szövetség évkönyve az 1905. és 1906-ik évről 1907. Rimaszombat, Nyomtatott Rábely Miklósnál.

A magyar orvosok és természetvizsgálók XII. vándorgyűlésének iratai. 1867. augusztus 12-17. a/1-11. Központi Bizottság iratai. 1865. október 29-én keltezett levél. Semmelweis Orvostörténeti Levéltár, Budapest. Fond: Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlései (1841–1912).

Balneológiai Értesítő. 1900. július 15.

Batizfalvy Sámuel–Rózsay József 1868. *A magyar orvosok és természetvizsgálók 1867. augusztus 12-től 17-ig Rimaszombatban tartott XII. nagygyűlésének történeti vázlatja és munkálatai.* Nyomtatott Emich Gusztáv magyar akadémiai nyomdásznál.

Bernáth, Josef 1885. *Mineralwasser und Badeorte Ungarns.*

Boleman István 1887. *Füüdőtan.* Budapest, Franklin-társulat könyvnyomdája.

Boleman István 1884. *A füüdőtan kézikönyve.* Igló, Schmidt József könyvnyomdája.

Boleman István 1896. *Magyar füüdők és ásványos vizek.* Budapest, Magyar Balneológiai Egyesület.

Borovszky Samu 1904. *Gömör-Kishont vármegye. Magyarország vármegyéi és városai.* Budapest. Apollo.

Chyzer Kornél 1885. *Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei.* Sátoralja-Ujhely, Nyomtatott a Zemplén nyomdájában.

Cmorej, Július–Potočná, Eva 2012. *Kúpele odviate časom.* Poprad, Region.

Egészségügyi Értesítő. 1894. április 15. II. évf. 8.sz.

Fodor Oszkár 1903–1904. *Füüdők és nyaralóhelyek.* Kiadja a Dunántúli Közművelődési Egylet.

Füüdői lapok. 1873. július 13, I. évf. 8. sz.

Füüdő és Turista Ujság. 1892. május 15. 2.évf. 8. sz.

Gömör és Kishont vármegyei naptár az 1903. évre. Rozsnyó, Nyomtatott Görbics és Bauer kiadók nyomdájában.

Gömör és Kishont vármegyei naptár az 1906. évre. Rimaszombat, Nyomtatott Lévai Izsó könyvnyomdájában.

Hohlfeld Lajos 1898. *Füüdői almanach az 1898. évre.* A „Nemzetközi füüdő-lapok” kiadóvállalata.

Hunfalvy János 1867. *Gömör és Kishont leírása.* Pest, Nyomtatott Emich Gusztáv nyomdásznál.

Kassai Állami Területi Levéltár. Rozsnyói kihelyezett részleg. Fond: Rozsnyó város magisztrátusa 1323-1922.

Kitaibel Pauli 1829. *Hydrographica Hungariae.* Pest.

Kovács Ágnes 2008. *Rozsnyó.* Pozsony, Madách-Posonium.

Közegészségügyi Kalauz. 1888. május 15. 10. évf. 10. sz.

Lengyel Dániel 1853. *Füüdői zsebkönyv.* Pest.

Magyar Balneológiai Értesítő. 1911. november. IV. évf. 11. sz.

Magyar füüdők lapja 1905.

Magyar Füüdő Kalauz 1909. Tata, Magyar Füüdő Kalauz Kiadóvállalat. Englander és társa nyomdai műintézete.

Magyar Országos Levéltár. Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Okmánytára (Z 366).

Magyar Füüdő Kalauz 1909. Tata, Magyar Füüdő Kalauz Kiadóvállalat. Englander és társa nyomdai műintézete.

Magyar Füüdőkalauz 1910. IV. évf. Tata, Magyar Füüdő Kalauz Kiadóvállalat. Englander és társa nyomdai műintézete.

Magyar Füüdőkalauz 1911. VI. kiadás. Tata, Magyar Füüdő Kalauz Kiadóvállalat. Englander és társa nyomdai műintézete.

Marikovszky Georg 1814. *Physische und analytische Beschreibung aller Mineralquellen des löbl. gömörer und Klein-Honthor Komitats.* Lőcse.

Nemzetközi Füüdő-Lapok. 1898–1900

Orient et occident. 1893. május 15–31. 2. sz.

Polőnyı Károly 1891. *Rozsnyó. Klimatikus győgyhely.* Rozsnyó, Kovács Mihály könyvnyomdájı.

Rozsnyófürdő 1918. Fürdőkıalauz. Budapest, Nyomda: Légrády testvérek.

Wachtel Dávid 1859. *Ungarns kurorte und Mineralquellen.* Oedenburg.

A felhasznált sajtótermékek

Dobsina és Vidéke, 1911–1918.

Gőmő, 1893–1894

Gőmő-Kishont, 1880–1918

Gőmőri Kőzlőny. 1878

Gőmőri Ujság, 1910–13

Murányvölgye, 1912–14

Napi Kőzlőny, 1867

Rozsnyói Híradó, 1880–1918

Sajó Vidék, 1898-1914

Vasárnapi Ujság, 1864, 1904

ÉVA KERÉNYI

LIFE IN THE SPA RESORTS OF GÖMŐR IN THE 19TH CENTURY 7. ALL THE ROADS LEAD TO ROZSNYÓ

The spa situated only about 15 minutes walk and 2 kilometres far from the episcopal town of Rozsnyó, in a romantic environment along the Bánréve–obsina railway, protected from the rough north and northwest wind by forestry. It cannot be a mere coincidence that many authors of special literature on balneology had found inspiration from the beauty of this unique natural environment encompassed by iron mines. An advertisement published in 1903 described the spa in a very romantic way: “he Csucsomi valley, where the spa is situated, is the most beautiful, most romantic spot of Gőmő County drawing northeast from the town of Rozsnyó lying at the foot of the Pozsáló mountain, in the gorgeous Sajó valley. The spa has been centre of natural beauties and tourist attractions typical for the region. Girdled by hardwood and pine forests, enriched by tinkling creeks and brooks with magnificent water, the spa can claim dust-free air rich in ozone and pleasant, extensive walking paths.” Thanks to its blood building climate, the spa had equally been a popular destination of the local citizenry as a forest and a mountain climatic health resort. It is a regrettable fact that after the Second World War, the spa began to downgrade and its buildings later only served as private residents and other enterprises. The thermal resort of Rozsnyó is still standing unscathed, but it is empty, having lost its quest long ago, and its old splendour, similarly as many other spas in Gemer, has only been preserved on postcards dating back one hundred years.